КРАКІВСЬКІ ВІСТІ

Народній часопис для Ґенерал-Ґубернаторства

Ч. 49. Краків, 11. червня 1940. Рік І.

„Krakauer Nachrichten"
Ukrainische Volkszeitung
für das
General-Gouvernement

Adresse der Redaktion:
„Krakauer Nachrichten"
Krakau, Orzeszkowagasse 7.II

Adresse der Administration:
Krakau, Karmeliterstrass 34 II.

30 сот.

ПЕРЕДПЛАТА
в краю і закордоном:
місячно 3 зол. 50 сот.
чвертьрічно 10 зол. 50 сот.
піврічно 20 золотих
річно 40 золотих
Курс 1 нім. марки 2 зол.
Адреса Редакції: Краків, Ожешкової 7, тел. 104.81
Адреса: Адміністр. Краків, Кармелітська 34, тел. 230-39
Дирекції: ч. тел. 137-42

ВИХОДИТЬ В ПОНЕДІЛОК, СЕРЕДУ І ПЯТНИЦЮ

Денний наказ Фірера до армії

ГОЛОВНА КВАТИРА ФІРЕРА, 6. ЧЕРВНЯ. ФІРЕР І ВЕРХОВОД УСІХ ЗБРОЙНИХ СИЛ НІМЕЧЧИНИ ВИДАВ ТАКИЙ ДЕННИЙ НАКАЗ:

ВОЯКИ ЗАХІДНЬОГО ФРОНТУ!

Дункерка зайнята! 40.000 французів, англійців, залишки великих армій, попало в полон. Захоплено непомірну кількість воєнної добичі.

На тому покінчилась найбільша битва в історії світа.

Вояки! Я мав до вас безмежне довіря. Воно виправдалось. Завдяки вашій безприкладній хоробрості, — завдяки вашій сназі і зусиллям при цих трудах, здійснено найсміливіший плян в історії воен.

Підчас важких боїв протягом кількох тижнів, часто з дуже стійким ворогом, ви змусили дві держави до здачі, розгромили найкращі дивізії Франції, поконали бритійський експедиційний корпус, так що захопили у полон або зіпхали рештки цього корпусу з континенту.

Всі частини збройних сил на суші та повітрю йшли у перегони в шляхотних зусиллях, даючи зі себе все для нашого народу і Великонімецької Батьківщини. Хоробрі моряки нашої воєнної фльоти приймали участь у тих перегонах.

Вояки! Багато з вас віддало життя своє в доказ посвяти, інші поранені.

Серця нашого народу в почуваннях глибокі вдяки завсіди при них та при вас.

А проте плютократичні володарі Англії та Франції, що заприсягли всіма засобами не допустити до здійснення нового, кращого ладу на світі, намагаються продовжувати війну.

Бажання їх будуть здійснені! Вояки! З нинішним днем західній фронт починає знову дії. До вас прилучаться нові численні дивізії, що вперше побачать і воюватимуть із ворогом. Таким чином підуть дальші змагання за волю нашого народу, чи йому бути чи не бути в сучасну хвилю та прийдешньому, аж поки не будуть знищені ці ворожі володарі Льондону й Парижа, що й тепер ще не відкинули думки немовби у війні можуть здійснитись їхні ворожі для народів задуми. Наша побіда буде для тих володарів історичною наукою.

Тимчасом уся Німеччина є знову духом з вами.

—o—

Рейно диктатором Франції

ЗНОВУ ЗМІНА УРЯДУ У ФРАНЦІЇ. — РЕЙНО МІНІСТРОМ ВІЙНИ І ЗАКОРДОННИХ СПРАВ. — ДАЛЯДІЄ УСУНУЛИ З УРЯДУ.

= Женева, 7. 6. У четвер (6. 6.) рано проголошено урядово у Парижі про чергову зміну французького уряду. Премієр Рейно перебрав теку міністра війни і закордонних справ. Таким чином Рейно став диктатором Франції, як прим. Черчіль в Англії. Слід відмітити, що усунено з уряду Даляліє, колишнього міністра війни, а перед кількома ще днями міністра закордонних справ. Усунення Даляліє з уряду дуже знаменне і викликало у Францію свойого рода сенсацію.

Серед паризьких урядових кол говорять, що Даляліє хотів Рейно усунути з уряду, ще тоді, як звільнили ґен. Ґамлена. Одначе през. Лебрен доказував, що престіж Франції вимагає того, щоб залишити Даляліє в уряді. Тепер же Рейно таки поставив на свойому й Даляліє усунено.

Немає сумніву, що Даляліє, бачучи безвихідне положення Франції, змагав до замирення з Німеччиною. За теж і усунено його з уряду.

—o—

До Впов. Передплатників „Краківських Вістей" в Німеччині і Протектораті!

Сьогодні долучуємо до числа поштові чеки на Німеччину і Протекторат якими просимо вислати передплату на дальші місяці. З закордону приймаємо найменче 3-місячну передплату.

ПЕРЕДПЛАТА НА 3 МІСЯЦІ ВИНОСИТЬ В НІМЕЧЧИНІ 5 МК. 25 ФЕН., А В ПРОТЕКТОРАТІ 52 КЧ. 50 ГЕЛ. — На чекові виразно написати на що посилаєте гроші.

Чеками можна також висилати гроші на замовлені книжки.

Зазначуємо, що часопису на кредит посилати не можемо. Хто до 15. червня ц. р. не вирівнає передплати то йому часопис здержимо.

УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО.

Фронт у русі

= Берлін, 5. червня. Начальна команда німецької армії подає: Нині ранком рушили наші армії широким фронтом до наступу проти французьких військ. Перехід через Сомму, поміж гирлом і Гам та Оїзою — Есн каналом виборений, притому перервано оборонну лінію т. зв. Вейґана, що була в будові. Звідомлення начальної команди таке: Як вже було подано до відома, твердиня Дункерка по важкім бою зайнята. Трьох ґенералів та яких 40.000 вояків з різних французьких частин піддалось нашим побідним військам. Ворожий наступ піддержуваний сильно артилерією та панцирною зброєю під Абевіль відбитий. Також не вдався ворогові наступ на наші передні сторожі на полудні від Льонґві, при чому він поніс великі втрати.

Бомбовики та ударні літаки повітряної фльоти успішно атакували скупчення ворожих військ на полудні від Абевіль а також уладження пристані Гавр.

—o—

Судороги Франції

(Від нашого кореспондента)

Берлін, 6. червня.

Розгорілася відвічна, зажерта боротьба з французами і Німеччина та Франція зрозуміли, що огорнула їх війна повна усіх цих прикмет великого психольогічно-політичного конфлікту між двома расами й народами. Дотеперішня взаїмна куртуазія й мовчанка пропаґанди скінчені. Німецькі армії недалеко Парижа, а цілі поїзди полонених французів майже щодня проходять крізь Берлін.

Журналістові, наставленому на змінливу драму сучасних подій не стає часу сягати до історії, шукаючи у ній доказів на певні права, що кермують народами й державами. А проте вистарчить пересічному читачеві пригадка: Наполеон, 1870 р., 1914 р., Версай, щоб він знав і відчув усе.

Офензива в напрямі Кале і над Соммою, відрізання і знищення в »мішку« чотирьох французьких армій, спалення багатьох залізничих двірців німецьким летунством аж під самісіньким Парижем, змусило дефензивно настроєну Францію проголосити повний патосу, траґічний оклик: „Hannibal ante portas".

Коли памятної минулорічної неділі 3. вересня тодішній »залізний премієр« Даляліє заповідав знищення німецького режиму, то був він безсумнівно виразником більшости своїх громадян. Думка про конфлікт з Німеччиною була заєдно і то в найширших кругах громадянства Франції, популярна. З якого саме приводу — не тяжко сказати.

Коли в Німеччині прийшов до влади Адольф Гітлер наново реорґанізуючи німецьке життя, французи не журилися. 100 тисячна »райхсвера«, звужена до такого континґенту клявзулями версайського диктату давала французові спокійно спати, а більші переміни у німецькому народі давали йому щонайбільше підкладу до добрих жартів. Одного гарного дня німецькі війська зайняли Надренію і це був перший тривожний знак. Другим було прилучення Австрії. Коли ж по телеграфічних дротах полетіли у світ алярми про судетську справу, Франція здригнулася й перестала вірити у свій власний спокій. Самі німецькі публіцисти признають, що мрією французів було співжиття з Німеччиною, але такою Німеччиною, що їх не тривожила б, та в ніякому разі не переростала. Чого лякалися французи? Треба памятати, що відношення Франції до Німеччини від часів скажім, Наполеона, підлягало основним змінам. Тоді було 26 міліонів цупко скріплених французів із всесвітніми імперіяльними амбіціями проти 30 міліонів поділених на окремі державні орґанізми німців. Положення під тим оглядом стало протилежно інше: Франція має тепер половину населення Німеччини, та щораз більше нарікає на зменшення числа народин. Найважніше те, що Франція розуміючи траґізм, шукає сили не в нутрі держави а в союзниках, що їх дає їй спільність політичних небезпек з кількома іншими наро-

дами. Багато людей в Німеччині не розуміло причин страху Франції перед збільшенням потенціялу їхньої батьківщини, а деякі з них пояснювали навіть цей політичний переляк просто інстинктовним страхом слабшого і постарілого партнера перед силою сусіда. Мені приходилося у німецькій політичній літературі зустрічати навіть описи цікавого вичікування французів з дня на день на нечайну німецьку офензиву без причини та без виповідження війни. Психоза віковічного конфлікту наростала та більшала розмірно до нових кроків Гітлера. Врешті до самого вибуху сучасної війни не перестали у Франції повторяти дітям страхітливих леґенд а за названня когось у сварці німцем, видавав французький суд завжди присуд кари. — Почуття небезпеки від націонал-соціялізму казало французам забути історичні жалі до англійців тим більше, що східні союзники слабли, або — так як Польща — зраджували Францію в самостійних залицяльних комбінаціях. Відвідини анґлійської пари весною 1938 в Парижі піднесли всіх французів на дусі. Британська імперіяльна фльота та летунство були чейже більші від сил утраченої Австрії. Від тоді почалося загострювання і війна в пропаґанді. Вмарш німецьких дивізій до Польщі спричинив у Франції такий стан умів, що його дуже добре і щиро описав німецький знавець Франції Данде: „Цю війну прийняв пересічний француз добровільно і навіть з цілою отвертістю. Француз знає, що його батьківщина поставила сьогодні у цій грі останню свою карту і якщо вона її програє, Франція стане швидко державою другої кляси, або й значно гірше". Катастрофа Польщі викликала у Парижі революцію понять. Гітлер, що брав дотепер те що хотів без бою, виявився знаменитим полководцем. Початкова система бльокадної війни дала нагоду нарікання і противоенній пропаґанді. Вмарш німців 9. квітня ц. р. до Норвеґії стряснув нервами цілої Франції, вмарш до Бельгії та Голяндії втягнув її у правдиву криваву війну. Наче сон проминула прецікава і лагідна постава німецької пропаґанди, що сильно бючи англійців, заощаджувала французів. Тепер передає вже німецьке радіо крім відомої пісні про похід на Анґлію нову пісню про марш на Францію. Далядіє уступив, пів божеський повільний ґенераліссімус Гамлен покинув штаб у мовчанці гіркого приниження й поразки, ґенерали потратили славу і значіння. Хвиля жаху пішла по країні. Висунено всі старі авторитети. Маршал Петен прилетів літаком з Мадриту, де міг спокійно працювати над наладнанням відносин з національною Еспанією, ґен. Вейґан прилетів аж зі Сирії рятувати військову катастрофу, а грізний премієр Рейно у великій промові до народу закликає „вірити в чудо".

Так у шаленому темпі знайшлася Франція в огні війни, в розгарі боротьби за життя і на смерть.

Безумовно, не можна думати, щоб Франція в розгарі тієї боротьби змогла поділити долю, як її недавні союзники. Франція має велику силу, традицію і боєве завзяття. Ніхто про це не сумнівається в Німеччині. Тим більше в цих змаганнях, що зачалися на полях Шампанії і Льотаринґії заповідає епопею, що матиме значіння перелому на нові десятки літ.

Війна за пристані над каналом Ля Манш це одна з цікавіших воєн в історії світа. Після кривавих боїв на сухопутті, завязався завзятий був бій між англійськими кораблями та німецькими повзами й танками, що зближались до берегів. Що за прекрасна мілітарна і яка грізна картина! Один з дуже славних журналістів, що бував уже на багатьох фронтах світа, кореспондент »Дейлі Мейл« Вард Прайс написав цими днями цікаву заяву такого змісту: Хоча Франція мала всі вістки про найтяжчі німецькі танки, нічого не зробила, щоб протиділати змоторизованим німецьким силам. Ще 10. січня ц. р. заявив Прайсові один із членів французького посольства в Римі таке: Знаємо, що німці випускають місячно сто танків, що з них кожний важить 60 тон, одначе не можемо зрозуміти, де і як можна використати ці танки, коли ні один міст не видержить такого тягару". Союзники програють тому — каже Прайс — що не оцінили відомих їм фактів. І загроза великої драми паде на Францію, як марево. Населення, що проти волі влади втікає із зайнятих північних територій, побільшує паніку, утрудняючи акцію війська. В Парижі йде велика підготова до прийняття ворога. Міністр внутрішніх справ Мандель і префект поліції Лянджерон мають повні руки роботи: 500 осіб арештували, 334 чужинців посадили у таборах, а по 2000 тисячах славних французьких каварень постійно глядить поліція. Усе це — очевидно — збільшує психозу. Багато крови псує Франції становище Італії. Хто зна чи це може не причина того, що Франція не пробувала поважніше рятувати замкнені над Соммою пропащі армії.

Прецікаві зміни поробила Франція у складі своїх дипльоматів. Найзамітніша з них — призначення ґрафа д'Ормесона, одного з найкращих католицьких журналістів Франції (»Фіґаро«) на посла при папі. Надає це війні характеру якогось »святого бою«, що тим більше рахуватиме на певні моменти хрестоносного походу і маґії, коли з міністерських уст падуть слова про чуда.

Відношення французьких вояків до полонених німців змусило маршала Ґерінґа загрозити відплатою, а коли Ґерінґ говорить, нема жартів. Франція взиває всі народи на святу війну. Канцлер Гітлер має армію, що йде лявиною і вміє слухати. Німецько-французька війна зачалася. Такі війни ніколи не кінчились компромісом.

КТВ.

Повідомлення

Згідно з дорученням харчевого уряду від 15. червня 1940 року всі українці міста Кракова діставатимуть споживчі продукти лише в Українськім Консумі у Кракові на нові харчеві карти. Тому взиваємо всіх українців Кракова вписатись найдальше до дня 12. червня ц. р. до Українського Консуму, який мусить виготовити властям повний виказ громадян українців, яких він буде апровізувати.

Звертається увагу, що хто цю справу занедбає втратить харчевий приділ, бо ніґде інде поза Українським Консумом ніякого приділу не дістане без огляду на заняття.

Краків, дня 4. червня 1940.

УПРАВА УКРАЇНСЬКОГО КОНСУМУ
Краків, Льоретанська 18.

Пролом лінії Вейґана

ПЛЯНОМІРНІ ТА УСПІШНІ ОПЕРАЦІЇ НІМЕЦЬКОЇ АРМІЇ У ФРАНЦІЇ. — ВАЖНІ ЛЕТУНСЬКІ МАЙДАНИ У СЕРЕДУЩІЙ ФРАНЦІЇ ЗБОМБАРДОВАНІ. — БОМБАРДУВАННЯ ПОЛУДНЕВОСХІДНИХ ПОБЕРЕЖ АНҐЛІЇ. — НАЛЕТ НА ПРИСТАНІ ШЕРБУРҐА.

Кватира начальної команди. — Начальна команда німецької армії повідомляє: Вчера почались дальші пляномірно продумані та успішні дії німецької армії у Франції, добуваючи всюди на полудневому заході перемогу.

Число полонених у Дункерці сягає 58.000 осіб. Притому добуто непроглядну кількість різної зброї та воєнного приладдя. Дня 5. ц. м. німецькі літаки бомбардували ворожі батави на фронті.

У середущій Франції збомбардувало німецьке летунство важкі летунські майдани та воєнні і торговельні пристані у Шербурзі.

Ніччю з 5-го на 6-го ц. м. збомбардовано багато летовищ у поледново-східній Анґлії. Втрати ворогів у продовж 2-ох останніх днів виносять 143 літаків, з того 49 знищено у повітряній борбі, а 19 зістрілили протилетунські гармати. Німці втратили 19 літаків.

В ночі 6. ц. м. ворожі літаки бомбардували у північній та західній Німеччині невійськові обекти без ніяких успіхів. При тому зістрілено три ворожі літаки.

Анґлія і Франція висилають послів до Москви

Москва 7. 6.— Урядово повідомляють, що анґлійський торговельний аґент у Москві Жужетел відвідав комісаря закордонних справ Молотова та повідомив його, що анґлійський уряд хоче вислати нового посла до Москви, а саме сер Стафорда Кріпса. Молотов відповів, що совітський уряд не має проти того ніяких замітів.

З такою самою місією відвідав ком. Молотова французький аґент Павар. З того висновок, що обидві згадані держави бажають навязати ближчі взаємини з Москвою. Пригадуємо, що Анґлія і Франція відкликали своїх послів із Москви в часі фінляндсько-совітської війни.

—o—

Італійські прибережні води небезпечні

Рим, 7. 6. — У четвер вечером урядово проголошено, що полоса, широка на 12 миль, морських прибережних вод Італії, Альбанії і кольоній є небезпечна до плавби для чужих кораблів. Від тепер не буде осторги для чужих кораблів сиренами, то що. Одночасно заряджено, щоб Рим і всі міста в Італії вечорами і ніччю були затемнені. Повищі зарядження є в тісному причиновому звязку із напруженою ситуацією між Італією і союзними державами, зокрема з Францією.

Пристань Дункерка знищена

= Берлін, 6. червня. В Дункерці окрім 40.000 вояків попало в полон і трьох ґенералів.

Досі не час ще подати бодай поверховного зіставлення з воєнної добичі, а то кількости гармат, панцирних возів та зброї. Одно вже справджене, що ПРИСТАНЬ ДУНКЕРКА ВСЯ В РУМОВИЩАХ, ТА ЩО ПРИ БЕРЕЗІ ЗАЛИШИЛОСЬ 20 БІЛЬШИХ КОРАБЛІВ І БЕЗЧИСЛЕНА КІЛЬКІСТЬ МЕНШИХ УШКОДЖЕНИХ ПАРОПЛАВІВ І СУДЕН. Це тільки частинні осяги німецького летунства. Більшого знищення не можна вже собі уявити.

Homo politicus

Причини упадку Польщі

Між Німеччиною та Росією

18)

Права передруку й перекладу застережені.

Два назвища репрезентували у Польщі два напрямки польської політичної думки: Роман Дмовський та Йосиф Пілсудський. Перший із них у цілій низці публіцистичних творів доказував, що найбільшим ворогом Польщі є Німеччина, проти якої повинна бути звернена вся енергія польського народу, та протиставився всяким концепціям щодо зміни територіяльно-політичного стану на Сході Европи. Пілсудський питанням закордонної політики Польщі (або іншими словами: становищем поляків до німців та росіян) у своїх статтях, розмовах до газет і відчитах майже не займався: у найповнішому 10-ти томовому виданні його творів можна знайти тільки дуже мало думок на цю тему, та й то головно тільки щодо польсько-російських відносин зперед 1920-го р. А проте Пілсудський мав у польському громадянстві марку „ґерманофіла", не вважаючи на відмову його леґіонів скласти присягу на вірність центральним державам та на його увязнення у Маґдебурзі. Цю марку політичного ґерманофіла (якщо взагалі можна так назвати поляка, який з дилеми „Німеччина чи Росія?" вибирає Німеччину) — з історичної перспективи Пілсудський виправдав двома актами: *польсько-совітською війною у 1920-му році та польсько-німецьким пактом порозуміння у 1934 році.*

Однак треба ствердити безумовну історичну правду, що політична думка, репрезентована Дмовським та його школою, мала у польському громадянстві *величезну перевагу*, та що — навпаки — напрямок Пілсудського не втішався зовсім популярністю. Воно може видаватися парадоксом, коли зважити, що чейже не Дмовський, а саме Пілсудський був начальником польської держави, першим її військовим маршалом, потім — після трьохлітньої перерви — девять літ фактичним її диктатором, а після своєї смерти все ще очолював своїм іменем режим, що його дальше зберігали його колишні найближчі співробітники. Але зрозуміння правди того парадоксу належить саме до підстав зрозуміння правди про 20-тилітнє існування польської держави. Влада Пілсудського була тільки формальна. Бо політична думка, яку він репрезентував, не мала коріння у політичному вихованні громадянства, а польська психіка не годиться для того, щоб польський нарід здисципліновано піддавався на довшу мету немилим йому приказам проводиря, хочби навіть той проводир був справді найбільшою та єдиною правдивою політичною індивідуальністю у народі. Таким робом польський нарід тільки з найбільшою нехіттю піддавався політичній волі Пілсудського, робив йому завжди найбільші труднощі при переведенні в життя його політичних задумів та користав з першої нагоди, щоб ті задуми перевернути коміть головою.

І так у 1920 році проти війни з Росією були фактично всі польські політичні партії: правиця з уваги на свій згаданий засадничий підхід, який лякався розпорошувати польську силу на сході, потрібну для боротьби на заході, та лівиця, яка лякалася, що та війна піде на руку російським реакційним елементам. Думка про поділ Сходу Европи на національні держави не мала найменшого зрозуміння у польському громадянстві і хоч після травневого перевороту повстала окрема публіцистична ґрупа, яка ту думку пропаґувала (гурт „Бунту Младих", потім „Політики", та гурт „Бюлетину Польсько-Українського", потім „Проблем Східньої Европи" і „Мислі Польської"), проте та ґрупа мусіла важити кожне своє слово, щоб воно не було використане земляками для закиду „поменшування Річипосполитої". А ціла орґанізація „Прометея" у Варшаві з власним клюбом — була польському громадянству майже незнана та засклеплена у своєму вузькому гурті. Велика Росія польського громадянства не лякала. Те громадянство вірило в добрі сусідські взаємини з нею. Зате лякало поляків марево повстання самостійно української держави, як небезпеки для цілости Польщі. Польське громадянство з радістю підхопило вислів Дмовського, що самостійна Україна стала б міжнародним „публичним домом", якого треба вистерігатися поза східніми кордонами Польщі.

І тому земляки Пілсудського використали відразу нагоду, щоб — навіть після переможної війни з Росією у 1920-му році — перекреслити політичні засновки тієї війни у мировому договорі. Ризький договір був повним запереченням політичного змісту, що його мав похід на Київ: був це теж мабуть єдиний в історії випадок, коли держава, вигравши війну, відмовилась на 100% від пляну, з яким війну зачинала та союзницьку армію, що разом увесь час боролася (Армія УНР, на підставі варшавської конвенції з 20. IV. 1920 р.), розброїла й посадила за дроти концентраційних таборів. Тому, що сам Пілсудський з виїмком відозви до українського народу з 26. IV. 1920 ніде й ніколи прилюдно свого пляну не сформулював, було після ризького миру взагалі сумнівне, чи він, Пілсудський, такий плян мав та чи такий плян належав до його скристалізованого політичного світогляду. Книжка ґен. Тадея Кутшеби „Виправа кійовска" та пакт польсько-німецький з 1934 року ті сумніви перекреслюють. Пілсудський не привязував взагалі ніякого значіння до такого чи іншого змісту ризького договору, бо не вірив у тривкість мира на Сході Европи та сам мир уважав лише провізорією. „Чи думаєш, що та границя справді залишиться?" казав легковажно до голови комісії розмежування на мировій конференції у Ризі, Леона Васілевського, коли той приїхав до Варшави по інструкції. Але ціле польське громадянство рішуче протиставилося думці про другу війну на Сході: воно вважало, що це була б злочинна і погубна для Польщі „авантура" та дякувало Богові, що щасливо скінчилася „авантура" з 1920-го року, якої воно собі не бажало та яку йому накинула воля Пілсудського. З такою самою нехіттю стрінуло польське громадянство польсько-німецьку „деклярацію" з 26 січня 1934 року.

Дата ризького мирового договору 18. III. 1921 замикає період польських воєн, повстань та військових наскоків. Від тої дати по дату 15. III. 1923 вся польська закордонна дипльоматія була звернена виключно тільки на здобуття від держав антанти (Найвищої Ради) затвердження фактичного стану, що заіснував від ризького мира. На ніякі ширші концепції у тому часі не було місця. Від прихильного для Польщі рішення ради амбасадорів 15. III. 1923 до польсько-німецького пакту 26 січня 1934 триває другий період польської закордонної політики. Правда, на той час припадає діяльність міністрів закордонних справ, що мали різний темперамент, а проте аж до листопада 1932 року годі добачити в їх назвищах якісь різні політичні школи. Затвердження східних границь здобули міністри Скірмунт, Нарутовіч, та Скшинський. Після короткого, бо кількамісячного урядування непрофесійних дипльоматів, стовідсоткових ендеків Маріяна Сейди та Романа Дмовського, кілька місяців міністром закордонних справ був Маврикій Замойський (кол. посол у Парижі, той, що підписав в імені польського уряду постанову ради амбасадорів і взяв на себе формальну відповідальність перед історією за зламання принятих у тій постанові зобовязань), потім знову міністрував Скшинський, пацифіст, звеличник Ліґи Націй. Після травневого перевороту безупинним міністром закордонних справ був Авґуст Залеський, колишній польський посол у Льондоні та Римі, який на тому останньому становищі буцім то зумів добути те, що справа затвердження східних границь Польщі опинилася у березні 1923 року за ініціятивою Італії. За урядування Залєвського припадає період безлічі меншинево-польських „процесів" на терені Ліґи, тоді теж почалася французька гра за втягання СССР до активної ролі в загально-европейських справах. Під впливом Франції заключила теж Польща 25 липня 1932 року пакт неаґресії з Совітами. Для всіх цих завдань потрібно було в польському міністерстві закордонних справ „рутинованого" дипльомата. Проте не можна Залеського вважати людиною Пілсудського у розумінні виразника тої самої політичної думки. Таким виразником був радше віцеміністер Роман Кноль, потім посол в Анґорі, начальник східнього відділу Тадей Голувко та віцеміністер Йосиф Бек, який 2. XI. 1932 р. став міністром, викликуючи своєю номінацією сензацію у польському та всьому чужинецькому світі.

Йосиф Бек не був „професійним" дипльоматом. Але, як довголітній адютант Пілсудського, був безперечно одним із його найближчих та найвірніших співробітників, тих, які найкраще знали ніде неписані та невисловлені погляди Пілсудського на справи, якими Пілсудський цікавився. А відомо, що це були головно (під кінець його життя виключно дві справи: закордонна політика і військо. І щойно за Бека прийшов зворот у польській закордонній політиці, який став видний навіть для широких мас „сірих людей". Цей зворот полягав в „усамостійнюванні" польської політики. У практиці воно виявлялось у щораз сильнішому підкреслюванні престіжевих мотивів, про що ми вже згадували, та у вихоплюванні польської політики зпід французького диктату. Та самостійність висловилась головно у двох справах: 1) у неґативному підході післяверсайської системи збірних пактів, через те й до самої установи Ліґи Націй і 2) у наближенні до Німеччини. Польща рішуче відмовилась від участи у т. зв. східньому пакті, що його форсував французький міністр закордонних справ Барту (той самий, що згинув разом із югославянським королем Олександром підчас терористичного замаху у Марсилії) і таким робом протиставилася тезі про потребу петрифікації територіяльно-політичного стану у Східній Европі. Офіціяльним польським арґументом відмови від того проєкту була нехіть перепустити совітські війська крізь польську територію на випадок німецько-совітського конфлікту, коли б існував збірний „пакт безпеки" між східно-европейськими державами. Східній пакт був першою спробою окруження Німеччини, при втяганні до того перстеня також Сов. Союзу. Тій першій спробі Польща за міністрування Бека оперлася.

Пакт польсько-німецький з 26 січня 1934 року був правдивою демонстрацією ідеї безпосереднього двостороннього порозуміння. Він розпочинався словами: „Уряд німецький та польський вважають, що прийшла хвилина, щоби розпочати новий період у політичних польсько-німецьких взаєминах безпосереднім порозумінням одної держави з другою. Тому вони рішили нинішньою заявою покласти підвалини під будуче формування тих взаємин. Оба уряди виходять при цьому з засновку, що збереження і закріплення тривкого мира між їхніми краями є суттєвою умовою загального мира в Европі..." З тих двох перших речень вид-

во, що обидві сторони здавали собі вповні справу і з переломового історичного характеру такої умови і з ваги польсько-німецьких взаємин не тільки для обох тих країн, але і для всього европейського суходолу. І справді: коли рейнський пакт у Льокарні з 16. X. 1925 р. та німецько-англійська морська конвенція з 18. VI. 1935 р. були поважним захитанням версайської системи внаслідку безпосереднього порозуміння Німеччини з західніми великодержавами, то польсько-німецьке порозуміння з січня 1934 року було третім із черги найповажнішим ударом у ту систему через виламання Польщі з неї. Польща не тільки переставала бути антантським „жандармом східної Европи", але — що більше — старалася самостійно у безпосередньому порозумінні з Німеччиною розвязати істнуючі ще конфлікти між обома державами та, оминаючи небезпеку, що Франція може поза її плечима швидше порозумітись з німцями й оставити її на леді — ставила міжнародній світ перед можливість повстання нових концепцій, в яких саме Німеччина і Польща грали б найпершу ролю.

Повінь сензаційних здогадів, які заливали міжнародню пресу на ту тему, польська політика старалася заперечити не тільки словами, але й актами — дальшого наближення до Совітів. Почалося славне „зрівноважування приязни": за кожним актом наближення до Німеччини йшов слідком такий сам акт супроти СССР, і навпаки. Піднесення посольства до ранґи амбасади, візита п. Медзінського у Москві та Радека у Варшаві, взаємні відвідини летунської делеґації... Але ця гра була надто прозора. І всі знали та бачили, що гра Польщі супроти Совітів була *тактичною* грою, а виступи супроти Німеччини були *політикою*. І всі знали, що це політика Пілсудського. Бек провадив її ще за життя маршала та після його смерти, провадив уперто й послідовно, не вважаючи на всі атаки з боку власних громадян та міжнародніх, ворожих німцям, чинників. Але не допровадив її до кінця.

Відбирають почести королеві

— Женева, 5. 6. На внесок предсідника французького почесного леґіону, ген. Ноле, президія виключила з леґіону бельґійського короля Леопольда III, мовляв за те, що він оголосив здачу Бельгії. — Король Леопольд мав найвище відзначення того леґіону.

—o—

Переполох у Льондоні

Райтер повідомляє, що в понеділок вечером у Льондоні повстала велика паніка, бо ненадійно почали гудіти протилетунські сирени. В тому бо часі перелетіли над Льондоном німецькі літаки.

Греція заперечує

Урядово заперечують буцімто турецькі війська обсадили грецькі острови на еґейському морю. Грецький президент міністрів Метаксас приняв на авдієнції англійського та італійського послів, а опісля відбув розмову з королем.

—o—

Франція не вірить в чудо

Мадрид, 6. 6. Поразка союзників у Фляндрії та налет німецьких літаків на Париж **і знищення 500 французьких літаків викликало у цілій Франції несамовиту паніку і тривогу.** Із Франції втікають до Еспанії цілі валки населення. Не диво, бо ж **боєва лінія віддалена ледви 100 км від Парижа. Французьке населення втратило віру в силу армії обидвох союзних держав. Перед непереможним і нестримним наступом німецької армії у глиб Франції може врятувати французів лише якесь чудо. Одначе французи вже не вірять у чудо, себто в рятунок!** Небезпека нової поразки невмолимо наближається і цього французи свідомі, хоч безрадні.

Слід ще вкінці відмітити, що совітська преса широко розписується про успіхи німецької армії на заході. Упадок Дункерки викликав у Москві велике враження.

ЛИТОВСЬКИЙ ПРЕМІЄР У МОСКВІ

Литовський прем'єр Меркус враз із іншими достойниками прибув на запрошення Молотова до Москви. Ціль тієї поїздки многоважна, бож іде про обговорення пекучих питань, що торкаються литовсько - совітських взаємин. Зокрема Совіти негодують на литовську поведінку супроти совітських вояків у військових базах в Литві. Крім того у Москві обговорять теж справу перенесення литовців зі Совітів і росіян з Литви.

Палестина виступить проти Англії

СИЛЬНА АҐІТАЦІЯ АРАБІВ. — ПАНІКА СЕРЕД ЖИДІВ.

Смирна, 6.6. Сучасні події на західньому фронті, зокрема поразка союзників у Дункерці, викликують у Палестині серед арабів протианглійські відрухи. Серед арабів помітний зріст протианглійських настроїв і ведеться явна аґітація арабських націоналістів. Знову жиди счинили паніку, бож із упадком Англії прийде їхній кінець у Палестині.

Палестинський уряд візвав по радіо населення до спокою і зберегти рівновагу духа. Одначе заклик цей немає ніякого успіху. У Палестині кипить. Треба числитися із вибухом запального пороху, якщо Англія програватиме дальше на західньому фронті. Відомо ж, що араби здавна змагають до добуття незалежности та гостро виступають проти жидів, які в Палестині тішилися опікою Англії.

—o—

З ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ У МІНХЕНІ.

Стрийські українці поселені у Мінхені, під проводом Прокопчука, Гищака та Гладія відсвяткували свято Великодня. Рано 28. квітня відбулася Служба Божа з проповідю. Співав хор під орудою Івана Гищака. По Службі Божі відбулось спільне свячене. Відкрив його зворушливим словом Прокопчук згадуючи про далеку рідну землю. Другим зчерги святом були поминки з приводу трагічних роковин ротердамської події. 26.травня ц. р. відбулася панахида, відправлена трьома священиками під проводом О. Москалика, що особисто подбав про каплицю та її прикрашення. Підчас панахиди співав хор. Опісля слідувала святочна академія зі вступним словом Прокопчука та рефератом Гладія, в якому зясовані були великі зусилля та заслуги тих, що життя віддали за батьківщину в краю і на чужині. На святі співав хор під орудою Гищака.

Г. С. Д.

Коли розліталося „моцарство"...

Друга половина *серпня 1939 р.* по всій б. Польщі, а на Волині зокрема була дуже гаряча. »Моцарство« хвилювалося, бундючилося, грозило кулаком. По селах розїхалися військові частини на мобілізацію возів та коней. Ранніми ранками їхали валка за валкою мобілізовані селяни, сумні й понурі. Вслід за ними тягнулися валки-»підстави« польської армії — селянські вози, запряжені в селянські коні. Наосліп забирали все, що попадало під руку й вивозили на захід. В повітрі надходила гроза. Люди по селах відчували цю грозу, що хвилини. Глянувши собі в очі — розходились мовчки... І, зібравшись десь таємно в куточку, тихо молилися: „Боже наш, Боже! Не допусти до того, щоб Польща виграла війну, бо коли б так сталося, то нам не бути тоді на своїй землі..."

1. вересня 1939 р. по селах і містах пролетіла блискавкою вістка: війна! Разом з цим прилетіла вістка до сіл про те, що впали вже перші бомби на міста »моцарства«...

Шляхами до міста поїхали валки мобілізованих вдруге людей, а вслід за ними поїхали валки людей під блискучими баґнетами. Другого дня війни раннім ранком, тисячі найкращих людей з волинських сіл помандрували до Берези Картуської...

На цьому, здавалося, все закінчилося. Зник кудись всякий рух, не стало війська в місті. Все життя завмерло... Над містом пролетіли двічі німецькі літаки і, політавши, зникли за далеким обрієм. Мури міста обліплено всякими відозвами. Помітний був нервозний настрій серед людей, всеж війну нагадувало кілька днів місто своїм понурим виглядом у ночі: ніде й найменшого проминчика світла не видно, хіба часом якийсь необережний шофер засвітить рефлектором в авті...

Так було всього чотирі дні війни. Пятого дня шляхом з Варшави до Луцька почали проїзджати одна за одною гарні таксівки, в яких поруч »рогатівок« сиділи пишно вбрані пані; в деяких автах сиділи також діти. Валізки, причеплені ззаду таксівок та »рогатівки« в автах доказували, що »моцарство« розлітається. Проте ще цього не видно було по обличчях тих, які втікали й тих, що до втечі готувалися. Авта ставали, »рицежі« виходили глянути на нові околиці, дивилися до мапи й побренькуючи шабелькою, хвалилися:

— Але немец достал в скурен. Наша кавалерія пшервала фронт на цалей лініі.

А інший »рицеж« додавав:

— Сто танкув за еден дзень забрано од нємца...

Наші селяни мовчали. І тільки коли знову загурчало авто й »рицежі« помчали в сторону міста, хтось тихенько сказав:

— Видно пана по холявах. „Наші звиценжилі", а самі ґенерали втікають, аж куриться... Видно... видно... щось воно з перемогою не те...

Шостого дня війни таксівки з блискучими „рогатівками" почали рідшати. Вслід за ними потягнулися довгі ряди більших і менших авт, переладовані до краю людьми й клунками. За автами їхали та йшли різні люди, з різних околиць „моцарствової Польщі". Людське море пливе без стриму. Запитайте: куди? Відповідь: „на всхуд". Все тягнеться в напрямі Луцька, все поспішає, щоб переїхати Стир. Семого дня війни Луцьк став осідком всіх амбасад і посольств з Варшави, осідком „ґлувней команди поліцийней", осідком всіх столичних редакцій... На восьмий день війни з усіх сторін околишніх кольоній Луцька почали звозити нові „транспорти" німецьких кольоністів. З наказу „ґлувней команди" переведено нові арешти, нові насильства. Довгий шлях з Ковля до Луцька заставлений селянськими возами, на яких сиділи польські опричники з наїженими баґнетами й пильнували „вроґув". По дорозі хмара куряви — світа Божого не видно. Арештованим наказано злазити з возів. Їх укладають по ровах очами до землі, спиною догори, з позакладаними за шию руками.*)

— „Не рушаць сєн!" — командує якийсь чванькуватий „рицерж".

Нестерпні муки арештованих примушують неодного обернутися, щоб облекшити свій біль... У тій хвилині сиплються удари прикладами, ґумами... Арештовані стогнуть від побоїв, а поліція скажеине:

— Псякреф, шваби! Вистшеляць вшистскіх! Шпеґі!

...Знову стогін і важкі побої.

Вихідна точка до дальшої орґанізації

Православної Церкви у Ґенерал-Ґубернаторстві

VIII*)

У попередній статті подали ми зміст статуту про тимчасову управу православних парохій у люблинській области (дистрикті), що його 21. травня 1940 р. підписав д-р Зіберт у заступстві Ґенерального Ґубернатора мін. д-ра Франка і він діє від того ж дня. Сьогодні приглянемося його постановам.

Статут має значіння переходового закону, що зрештою виразно означено і в самій його назві. Не виключене, а навіть конечне, що вже незабаром треба буде зновелізувати низку постанов статуту, що їх вимагає чи вимагатиме саме життя. На думці маємо передусім пекучу й негайну конечність обсади епископської катедри у Холмі — хоч би переходово вікарним епископом - українцем,— та точніше означення компетенції поодиноких установ, головно Церковної Ради, врешті законна можливість повної українізації богослужбової мови. Частину цих проблем розвязало вже у деяких випадках і дальше розвязує саме життя, якщо йде наприклад про богослужбову мову — навіть у Св. Літургії, очевидно в користь живої української мови. Всі ці проблеми зможе розвязати тільки повний статут Православної Церкви згідно з канонами й традицією цієї Церкви і потребами її вірних. Покищо слід вдоволитися дотеперішньою тимчасовою розвязкою цієї проблеми. Як співавтор цього статуту й як той, що йому добре відомий ввесь нелегкий шлях аж до його остаточної редакції, хочу подати до нього кілька своїх завваг з метою вияснити, чому у статуті знайшлася така чи інша правна постанова й як практично слід її застосовувати. Не буде це ніякий обовязуючий коментар, бо — сподіємося — появиться виконний розпорядок до статуту, що авторитетно вияснить деякі надто короткі, а може й сумнівні його постанови.

Статут про тимчасову управу православних парохій у люблинській области (дистрикті) — хоч про це нема там виразної згадки, що автокефалія Православної Церкви на занятих польських областях існує дальше, а хвилево очолює її православний берлінський архиепископ Серафим, як завідатель Православної Церкви на Ґенерал-Ґубернаторство ще від 22. листопада 1939 р. Митрополит Діонізій перед своїм уступленням іменував 16. листопада 1939 р. для Холмщини й Підляшшя адміністратора в особі о. протопресвітера Івана Левчука, не означуючи однак для нього компетенцій. Цю компетенцію визначує щойно обовязуючий вже теперішній статут. Зогляду на поважний вік адміністратора й неможливість — на думку компетентних німецьких чинників — з цієї причини швидкої і всесторонньої орієнтації у сучасних складних і нелегких обставинах, статут покликує — як раз тільки виключно з огляду на його особу чи пак поважний вік — до помочі йому ґенерального вікарія. Він разом з ним творить дyумвірат в адміністратурі Церквою, бо сливе всі рішення та постанови вирішують і підписують спільно оба — адміністратор і ґенеральний вікарій. Є це зовсім своєрідна правна установа, засадничо відмінна від відомої з католицького кодексу канонічного права інституції ґенерального вікарія в Католицькій Церкві, якого упрaвнення є тільки заступні, а не самостійні. Ця проблема буде розвязана щойно тоді, коли адміністратуру обійме вікарний епископ і коли відпаде теперішня потреба попри особу адміністратора ще й окремого ґенерального вікарія. У цьому випадку счезне цей невиданий церковний дуумвірат, що потягне за собою конечність відповідної новелізації статуту.

Постанови статуту обовязують на території цілої люблинської области (§ 1 і § 2), а не лише на Холмщині й Підляшші, що їх територія політично-адміністраційно неустійнена. Це плюс у нашу користь, що його вдалося видістати при остаточній редакції статуту згідно з проєктом Церковної Ради. Практично йшло головно про те, щоб люблинську православну парохію підчинити Холмові й українському церковному центрові. Досі належала вона до Варшави й у церковній ділянці під проводом свого пароха творила свого роду пашківську волость, що була у боротьбі з тамошніми її українськими парохіянами й не признавала холмської адміністратури, яку признавали тамошні українські парохіяни.

Згідно з традицією Православної Церкви принято — теж в останній редакції — по бажанні Церковної Ради та її проєкту збереження впливу світського виборного чинника на справи Церкви і виборність Церковної Управи і Контрольної Комісії (§ 5) та світських членів Церковної Ради (§4), врешті вплив духовенства на іменування деканів (§ 19).

Та за найбільший успіх, здобутий при остаточній редакції, є постанова § 8 статуту, що члени Церковної Управи, між ними теж і адміністратор та ґенеральний вікарій, мусять бути української національности та постанова § 23 тогож статуту, що українська мова є урядовою мовою усіх

*) Гл. »Краківські Вісті« чч. 30, 31, 33, 34, 39, 40 і 47.

Під захід сонця рушає „транспорт" далі, до міста...

Девятого дня війни Луцьк стає осідком цілого „жонду". По глухих закутках копають поспішно „схрони". Державний скарб розміщують по будинках, вулицями увихаються „рицежи" в синіх одностроях. Ночами гуркіт шляхом і безліч рефлекторів авт. Все гуде, скажене. „Моцарство" показує свою „силу й могутність".

Десятого дня війни на Луцьк сиплються перші бомби. Горять навкруги військові обекти. „Жонд" тікає далі „на всхуд". За ним інші „рицежи". „Начельна команда" далі „транспортує" до міста безборонних німецьких кольоністів. Десятого дня війни і першого дня бомбардування Луцька на залізничій стації заладовано „до висилки" 3.000 німецьких кольоністів, яких арештували за 2 дні. Поїзд стояв під парою, мав що хвилини відїхати. Перші бомби на місто спиняють цей „виїзд". Не тому, що боялися пускати поїзд з людьми в такий час — ні! Залізнича стація в Луцьку положена всього сто метрів від військових обектів, від так зв. „кошар". На ці обекти посипалися градом бомби з німецьких літаків. Згоріли ганґари, згоріли цистерни з бензиною, згоріло кілька касарень, між ними будинок підстаршин, положений всього 50 метрів від залізничих шляхів. Польські „рицежи" радіють: ось-ось впадуть бомби на довжезний поїзд з арештованими німцями... Вивозять поїзд на видне місце, пускають пару з паровика, дим... Літаки гудуть навкруги, сиплють дощем бомб, палять все навкруги, а стації з великим поїздом не рухають...

Два дні чекали „рицежи" на збомбардування поїзду й мусіли врешті його вивезти!

Одинацятого дня війни знову град бомб на місто і втеча, втеча, втеча... З усіх сторін, усіма шляхами, усіма „сьродкамі комунікації"....

День і ніч гудуть мотори, перекликуються сирени, пливе людське море... Ніхто не звертає уваги на ніякі „алярми". Сирени гудуть - гудуть, а „моцарство" поспішає щосили вперед... Падають бомби на місто й на хвилю перeривають „рицерські перегони"...

Дванацятого й тринацятого дня війни втеча прибірає „звиценскі виґльонд" — поруч цивільних „рицежів" утікають „вояки" в зелених і синіх одностроях з крісами за плечима... Все оглядаються, чи не здоганяє їх гук моторів німецьких літаків...

Тринацятого дня війни по місті розкинули нове „заспокоєння": „не падаць, мовляв, духом, обивателе. Наш вудз ве, що робі. То не ест одврут — то ґеніяльна польска стратеґія". Заманимо, мовляв, ворога в глуб краю, а тоді — ой дістане, він дістане!... І все далі продовжують свою „моцарствову ґеніяльну стратеґію"... тікати. Чотирнацятого дня війни повтікали з міста всі зелені й сині однострої — містом швендяються виключно типи зі „стражи обивательскєй". Зза Буга чути гарматню канонаду, вгорі гудуть мотори німецьких літаків. Артилерія, що обстрілювала літаки, „заняла вигідніші позиції" за Стиром. Все поспішає в ту саму сторону і в те саме місце „вигідніших позицій"...

Пятнацятого й шіснацятого дня війни тікають уже самі „спізнені Івани". Зрідка де появиться авто — вони вже переїхали цілими тисячами попередніми днями. Сьогодні їдуть уже все „ровeристи", йдуть піхотинці. За ними вслід їдуть ранені вояки й просять у людей хліба... Сімнацятого дня війни чути було ще ранком гук літаків; під вечір все затихло: „моцарство", що так бундючилося й побрязкувало шабелькою, — перестало існувати...

Кривда й насильство польського „моцарства" над безборонними народами — українським, білоруським і німецьким — впала. Тиху молитву гноблених і покривджених Бог вислухав...

У травні 1940. — Кіршберґ.

*) Арештованих того дня німецьких кольоністів польська поліція позвозила на старий жидівський цвинтар при вул. Сенкевича в Луцьку. У суботу, 9. вересня всі арештовані кольоністи лежали один коло одного спиною догори, з позакладаними за шию руками. Кожний арештований не мав права обернутися. За нарушення такої „заборони" поліція тяжко карала. Навкруги цвинтаря стояли кулемети. У випадку найменшого руху брали арештованих кольоністів у т. зв. „перехресний вогонь". 9. вересня було на цвинтарі 2.500 німецьких кольоністів. Всі вони пролежали там півтора доби, аж доки їх не забрали до товарових ваґонів і не позамикали.

властей, урядів та установ Православної Церкви у люблинській области. Ось так законним шляхом зукраїнізовано особовий склад найвищих управних органів, яким є адміністратор, ґенеральний вікарій і Церковна Управа. Цих усіх постанов не було у первісному урядовому проекті, ні в проекті архиепископа Серафима, зате були вони у проекті Церковної Ради про тимчасові постанови Православної Церкви у люблинській області.

Також згідно зі згаданим щойно проектом Церковної Ради признано у статуті в § 11 Церковній Управі права консисторії, чим означено точно її компетенцію. Згідно з тимже проектом Церковної Ради утворено незалежний Церковний Суд (§ 13) і Контрольну Комісію (§ 12), що їх первісний урядовий проект не знав у такому вигляді.

Церковна Управа в Холмі є церковною властю, що її признає держава. Його вибирає Церковна Рада (§ 5) і то не тільки звичайних чотирьох членів Церковної Управи — двох духовних і двох світських (§ 6), але й адміністратора та ґенерального вікарія (§ 7), що їх усіх шістьох після постанов § 7 затверджує архиепископ, виєднавши передтим на це згоду Генерального Ґубернатора занятих польських областей. Статут не говорить зовсім про це, хто може бути вибраний членом Церковної Управи; ясно, що Церковна Рада може вибрати до Церковної Управи або своїх членів, або — що є доцільніше — і українських православних громадян зпоза Церковної Ради. Приписи у справі виборів до Церковної Ради вказують тільки на те, що кожний деканат (є їх сьогодні вісім) вибирає по одному членові на деканальному зібранні, якого склад визначують постанови дотеперішнього польського статуту; вибирати можна, очевидно, і громадян, що мешкають поза територією даного деканату. Доцільність складу Церковної Управи й справність в його урядуванні вимагають знову того, щоб до цієї власти, що буде кермувати життям Православної Церкви, його органiзувати та вести, вибирати людей, які мешкають, чи замешкують постійно у Холмі, і то людей з певними кваліфікаціями — національними і моральними, бо тільки такі можуть як слід повести справу.

У статуті не означено часу каденції Церковної Управи і Церковної Ради. Постановлено так тому, що статут має тимчасовий характер і його у можливо найкоротшому часі замінить повний статут у справі орґанізації життя Православної Церкви на території Ґенерал-Ґубернаторства. Тоді вирішиться позитивно й таку засадничу справу як створення самостійної холмської єпархії з осідком у Холмі з єпархіяльним єпископом чи властиво архиепископом українцем у проводі. Що більше, слід думати, що якраз у Холмі — а не у Варшаві — буде осередок цілого православного церковного життя нині занятих польських областей з церковною автокефалією, яку очолюватиме митрополит — українець, що його резиденцією буде Свята Гірка у Холмі.

Статут творить теж у Холмі окремий Церковний Суд, що негайно розпічне свою діяльність, з винятком розводових справ, які по думці § 18. статуту до кінця цього року вирішує ще Церковний Суд у Варшаві.

Манастир в Яблочині (є тільки один мужеський манастир в Яблочині, більського повіту, другий дівочий — проектують створити в Турковичах, грубешівського повіту, коли звідтам усунуть польських черниць) підлягає безпосередньо архиепископові Серафимові. Така постанова вийшла виключно з канонічних причин а саме, щоб юрисдикцію над черцями виконував єпископ, який у Православній Церкві повинен бути сам черцем.

Первісний урядовий проект давав архиепископові майже диктаторську владу; він призначував сам на всі уряди, не виключаючи світських членів Церковної Ради. В останній редакції, що її переведено на спільній конференції у Кракові 23. березня 1940 р. обмежено значно архиепископську диктатуру, залишаючи архиепискові широкі права, з окрема у персональних справах.

Наш народ любить часто і довго радити, за те мало ділати. Щоб так не було, в Церковній Управі створено окремі реферати, що їх вестимуть окремі референти, а спільні — нещоденні — засідання повинні тільки визначувати напрямні праці та узгіднювати діяльність поодиноких референтів. Церковна Рада повинна сходитися рідко — що найвище раз на чвертьріччя — для вирішування засадних справ і для загальної контролі та виборів — а не для виконування влади.

Статут в § 30 уповажнює владні установи видавати церковний орґан в українській мої, що відповідно редаґований може відограти конструктивну ролю в житті Холмщини і Підляшшя.

Вкінці окремій заввазі слід присвятити постанови § 24 статуту що до богослужбової мови. На Холмщині й Підляшші були дуже сильні русифікаторські намагання в церковній ділянці, зокрема щодо заведення московської вимови у Богослужбі. На цих українських землях найдовше збереглася унія, бо до 1875 р., а з нею і українська вимова богослужбового церковно-славянського тексту. Після скасування унії російські церковні чинники вжили усіх можливих заходів, щоб знищити у Церкві українські сліди, що їм у великій мірі вдалося. Холмщина з Підляшшям були тими, що одинокі донедавна ще цупко держалися московщини у своїй церкві, вважаючи за підшептом москалів і своїх таки русотяпів українську вимову богослужбового церковно-славянського тексту за наглядні спроби заведення унії.

З огляду на такі специфічні відносини постанова § 24 статуту створила в часі редаґування свого роду революційний крок. Сьогодні саме життя пішло дальше і на Надбужанщині у багатьох парохіях щойно недавно введено вже цілу Богослужбу в живій українській мові, а навіть в часі передачі холмського собору 19. травня 1940 р. відслужено там Богослужбу в українській мові. Постанова § 24 нині вже анахронічна і не стоїть нічого на перешкоді до повної українізації цілої Богослужби у тих парохіях, що хотять самі завести в себе українську богослужбову мову. Ми переконані, що вже внедовзі прийде час на повну і то офіціяльну українізацію Богослужби на цілому просторі Надбужанщини, тим більше, що — це знаємо позитивно — проти цього не підносить замітів і німецька влада.

Вихідною точкою до дальшої самостійної орґанічної розбудови Православної Церкви на Надбужанщині повинен бути проект тимчасового внутрішнього статуту, принятого Церковною Радою дня 4. березня 1940 р.

Та все те, що осягнено у статуті, є тільки половина пройденого шляху і творить нині вихідну точку до дальших осягів. У половині дороги не можна станути і другу її частину пройти у ще скорішому темпі, як першу. До цього треба перевишколити духовенство на окремих курсах, бо його загал не має зовсім правильного українського національного і громадянського вишколу — не зі своєї вини. Церковна ділянка є тільки частиною цілости національного життя і православне духовенство мусить у своїй масі ввійти як творчий конструктиний чинник на шлях нашого дальшого національного поступу.

Д-р Степан Баран.

Дубно — на стійці і при праці

На шляху Ярослав—Лежайськ »при битій дорозі« лежить село Дубно, старе, розлоге й велике. Старе, бо тямить ще галицько - волинську державу, про що найкраще говорить така назва, як: »Романова Комора«, що була не тільки великою пристанею над Сяном і Вислокою, але й шпихлірем, де складано подать-дань для княжого города Галича. А дальше козаччину. На присілку »Сторожі« були реєстрові козаки, усякі: Кияни, Козаки, Медведі, Поповичі, Гоголі й багато інших.

Тямлять не менше добре польське демократично - озонівське панування, гробокопательство й єзуїтство, що на здоровому українському орґанізмі випробовувано - практиковано всякі фарисейсько - єзуїтські і »моцарствові« пляни й діла.

Розлоге, — бо тягнеться два кільометри.

Велике, — бо нараховує понад два тисячі душ разом з присілками Халупки, Сторожа і Поруба. Його історію-бувальщину найкраще міг би розказати старинний дуб біля церкви, грубости 6 метрів, що, як кажуть місцеві люди, буде мати понад тисячу літ. Був він свідком не тільки татарських нападів і русотяпської роботи Качковського, що походив сам із Дубна, але й злорадних польських знущань, насильств, катувань і шкіролупства. Не даром ще до сьогодні згірдливо місцеві люди називають поляків »скірняками«. І цей міцний, гордий, твердий і звитяжний на всякі буревії дуб, разом із Дубном держався міцно і незломно української землі. Гордо і звитяжно держав український прапор і українського побідного духа.

А влада б. Польщі шаліла із скажености. Вже на два роки перед своєю смертю порозвязувала і позамикала такі товариства, як: »Сокіл«, »Луг«, »Районову Молочарню«, кружок »Рідної Школи«, а просвітянську бібліотеку сконфіскувала. До цього діявольського діла спроваджувала собі поліцмайстрів аж зі Львова, залишаючи лише при житті споживчу кооперативу »Труд« та кредитівку »Злуку« і »Сільський Господар«. На це останнє т-во дано дозвіл за особливими стараннями аж у львівських/властей. Через цілий час панування б. Польщі була у громаді »ославлена« комісарщина. Школу із українською мовою навчання замінено на утраквістичну, а опісля на польську. Управителя школи українця п. Угрина для »добра школи« перенесено на мазурщину, а відтак зредуковано. За зрабовані гроші селян, що були призначені селянам за повінь, поставлено польську захоронку на громадській площі для 15 (пятьнацять) польських душ, щоби випробуваним єзуїтським способом управляти душехватство. Карано вязницею матерей, що не хотіли посилати своїх дітей на римо-католицьку релігію, яких насильно забирав польський священик з Лежайська кс. Брода із допомогою панів старостів і усяких полковників. Забирано »ужендовне« метрики.

Одначе громадяни села Дубна видержали на свому пості, хоча не раз здавалось, що »встоятись не було сили«. Вперто, послідовно й завзято боронили кожної української душі, кожної пяди землі й побідили на вічний сором Польщі.

Коли скінчилася німецько - польська війна, нарід у селі віджив. Знову почав орґанізуватись, сходитись, займати і відбудовувати втрачені станиці орґанізованого життя й праці. Кооператива »Труд« значно побільшила свої фонди та взяла в користування новий будинок. Прибуло і членів. »Сільський Господар« ожив також. Відбулись збори. Зорґанізовано аґрономічні курси. Зі школи прогнано денаціоналізатора поляка, управителя, а прийшли українські учителі. Захоронку перебрано у свої руки, мимо усяких митарств і підлоти кс. Броди і зроблено з неї народню школу ім. Е. Коновальця. Громадський уряд перебрав у свої руки за дозволом німецької влади знаний громадський робітник п. Сабашко. Відновила свою діяльність »Просвіта«. Головою вибарно учителя Петра Святого. Вправді в часі зими дошкульно відчувалося брак власної домівки (у цей час військо заняло просвітню домівку), що й в дечому спиняло орґанізаційну працю. Все ж таки »Просвіта« зорґанізувала куховарський курс для жіночої секції. Провадила п. М. Махно, а адміструвала гол. Жін. Секції п. Совик Текля. Заходом »Просвіти« вшановано святочними сходинами память борців Данилишина і Біласа (23. грудня), день 22. січня і Крути./Аматорський гурток при чит. »Просвіті« відограв дві вистави »Три герби« й »Молоді люди« з великим моральним і матеріяльним успіхом. Відбулася просфора для членів »Просвіти« та величавий концерт в память Прокока і Ґенія України Т. Шевченка. Останньо вшановано панахидою й академією память сл. п. вожда Е. Коновальця. Був з відчитом у »Просвіті« д-р Лах з Лежайська. Від початку квітня ц. р. виділ »Просвіти« почав підготову до зорґанізування дитячого садку. Зараз цю справу перебрав місцевий парохіяльний уряд з о. дек. Н. Буликом і робить усі заходи, щоб оснувати захоронку, яка вестиме подібну працю. Тепер виділ »Просвіти« із місцевою дирекцією кооп. »Труд« і »Будівельним Комітетом« робить зяаходи, щоби дано дозвіл на будову »Нар. Дому«, на який не дозволила б. Польща, хоч роблено старання вже 8 літ. Закуплено для чит. »Просвіти« бібліотеку у вартості 200 зол. Призначено 30 зол. на шкільну книгозбірню і закуплено вже книжки та передано управі школи. Безперервно працює »сокільський гурток« дівочий і хлопячий молодь вивчає національні танки.

Отак у загальному представляється праця під сучасну пору. Бракує лише молодших рук до праці (багато виїхало на заробітки) та більшої дбайливости у молочарській кооперації. Досі мимо усяких заходів дирекції »Р. М.« не проявляє жадної діяльности, хоча має до цього усі дані. Школа підготовляє »Свято Матері«. Побажаним було б, щоби місцева інтеліґенція не стояла осторонь від орґанізованої праці.

Бюро і крамниця

»Нема злого, що на добре не вийшло б« — і таким злом треба вважати польський режім, який на довший час замкнув перед українцями урядничу карієру та змусив її шукати праці в господарській ділянці. Перед українським інтеліґентом, для якого вибір звання зводився до недавна до вибору між 5-ма університетськими факультетами, відкрились нові обрії: господарське життя з усіми його безкраїми можливостями. Може неодна людина, яка була би провела життя на поправлюванні латинських задач стала кооперативним діячем, піоніром господарського, культурного й політичного відродження просторих повітів. Може неодин громадянин, якому не давалося провести життя в Мединичах на розсуджуванні спорів за межу, поневолі став багатою та незалежною людиною, власником поважного підприємства. Та побіч тих людей, створених до господарської активности, попали туди — мов Пилат до »Вірую« — і люди, які своєю ментальністю надаються лиш на урядовців чи педаґоґів. Людина, яка за конторою мріяла про посійну місячну платню, відпустку та карієру — не могла рахувати на поважніші успіхи в господарському житті. Невідповідна фахова і моральна підготова та недостаточний капітал засудили не одну крамничку на упадок.

Можна було радіти, що наші люди зірвали з давніми суспільними забобонами та навчилися боротись за іcтнування, але годі було замикати очі на відворотну сторінку медалі. Коли людина з академічною освітою отвирала крамницю роздрібної продажі товарів, вона немов би передирала чек на кілька тисяч золотих, виданих на освіту — на підготову до іншого звання, які мали їй принести відсотки у формі професійних заробітків. Та освіта не давала ніякої підготови до ведення крамниці, а не кожний кандидат до купецького стану — зокрема в поважнішому віці — був настільки послідовний, щоб перейти практику в крамниці відповідної бранжі. Тому він був куди слабшим матеріялом на купця ніж селянський молодий хлопчина, який горнувся до науки, глядів на крамницю як на предмет своїх мрій та приготовлювався до купецького звання з охотою, зі завзяттям, з вірою, добачуючи в ньому аванс на суспільній драбинці.

Зрештою в Галичині було так мало українських крамниць і так багато було на них місць, що на інтеліґента, який відкривав крамничку, можна було глядіти як на нешкідливий — хоч може і меншевартний — елемент. Та від вересня минулого року чимало змінилося. Як звичайно у воєнний час, подажа товару поважно змаліла, редукуючись у деяких ділянках майже до зера. Це сильно обмежило можливість оснування нових крамниць. Коли чимало крамниць підпадає ліквідації з огляду на недостачу товару, українець може думати про відкриття нового підприємства хіба на українській области (абстрагуємо від справи комісарських управ) — а на цій области залишилось ледви кільканацять міст і містечок, вже разом з тими осередками, які лежать поза нашою етноґрафічною межею, але обслуговують наші села.

В цих вузьких рямках треба передусім лишити місце для українських купців, які залишили свої крамниці на тому боці і привезли зі собою трохи готівки та багато досвіду. Дальше мусимо памятати про перелюднене село, яке терпить на недостачу землі, але хвилево має досить багато гроша та використовує його м. ін. на сплату довгів. Заслуговує на увагу питання, чи теперішне положення не скриває в собі можливостей урбанізації надміру робучих рук, для яких нема вже місця у перелюдненому сільському господарстві. Роздрібна торговля — побіч ремесла та промислу — творить навіть у краях з меншою густотою хліборобського населення резервуар, що збирає надвишку природного приросту села; тому коли є можливість відкрити в якомусь місті крамницю, більше право до того має селянин з околиці, який не хоче ділити останнього шматка поля, ніж безробітний інтеліґент.

Той останній не може вже глядіти на корінну крамницю як на останню дошку рятунку — зате відкрились перед ним нові можливости, які замкнула була польська окупаційна влада: українець знову може працювати у державній службі.

На наших очах розбудовується адміністраційна мережа у Генерал-Губернаторстві. Реактивуються — в нових формах і часто з новою обсадою — давні уряди, повстають нові, що беруть в руки і порядкують Авгієву стайню польського господарства. Всюди треба людей довірених, характерних, інтеліґентних — але одночасно обзнайомлених з німецькою мовою та фахово приготованих.

Маємо чимало людей, які вповні відповідають вимогам першої ґрупи; залишається лише замінити їх з некваліфікованих безробітних на кваліфікованих кандидатів до якоїсь ділянки, яка тепер є для нас доступна. Чимало можна було в тому напрямі зробити за минулих 7 місяців, коли ж того не зроблено, залишається лише пригадати засаду »краще пізно ніж ніколи!«

Галіт Б.

Нове життя у Ветлині

Село Ветлина коло Тісної, пов. Балигород, це одно з тих сіл на Лемківщині, яке далеко ще перед світовою війною, бо 1912 р. мало свою школу і від 1913 р. читальню »Просвіти«. Село чисто українське, яке розкинуло свої хати при самій мадярській границі. Польська влада звернула на нього особливу увагу. Розвязано читальню за »антипаньствовон дзялальносьць«. До 1937 р. в школі був учитель українець, та він не сподобався власть-імущим і його перенесено, а до села прийшов поляк. — І хоч це була школа з »рускім ензикем научаня« — української мови не вчили в школі, хіба що на годині релігії. Але й тоді сидів »пан керовнік«, щоб прислухуватись, що священик вчить. Учитель зачав змушувати — навіть побоями — наших дітей поздоровлятися »нех бендзе похвальони« і »чесьць пану« і т. п. Проти такого навчання виступив місцевий священик о. Василь Бучко, за що дістав акт обвинувачення, щоб таким робом позбутися його зі села. Останніми часами всяке культурне життя завмерло. Зачала людей в страшний спосіб катувати, а навіть одного чоловіка, Василя Муху, закатувала в нелюдський спосіб польська погранична сторожа на смерть, який залишив жінку і 5-ро маленьких діточок. Вечором ніхто не посмів показатися на вулиці. Де зійшлися хлопці, зараз там впадали польські пограничники і дуже їх били. Людей своїм жорстоким биттям застрашили До місцевого священика ніхто не посмів зайти. Насамперед мусів голоситися на польській станиці граничної сторожі, що хоче зайти до священика. Коли повстала Карпатська Україна, українські хлопці почали масово туди втікати. Місцевого священика о. В. Бучка арештували за »антипаньствовон дзялальносьць« і засудили його на півтора року вязниці. Разом зі священиком арештовано також крамаря кооперативи Станка Лопуха й одного господаря, які пересиділи у вязниці по 3 місяці і на розправі їх звільнили. Життя завмерло, бо зі свідомих нікого не було. Пан-отця звільнено по 5-місячній вязниці при кінці травня 1939 р. на апеляційній розправі, а в дні вибуху війни з Німеччиною забрано його до Берези. З приходом німецьких військ, люди ще не вірили, що вони є вже вільні від посіпак і що можуть культурно розвиватися. Не довіряють собі. Коли прийшли наші учителі: Стахів Володимир і Фітьо Теодор — наші люди ще ніяк не вірили, що більше не почують на свойому тілі польського батога. І не дивниця, що жадають від учителів листа, що їм вільно вчити. Але праця поступає вперед. Із Берези прийшов пан-отець, який виясняє людям, що тепер будуть вчити свої люди, а учителі своїми розмовами з людьми заохочують до науки. Зачинається гарячкова праця. Зачинається нове життя. Люди зачинають чимраз більше горнутися про просвіти. Відновлено кооперативу, яка майже півтора року була нечинна, чит. »Просвіта«, якої головою став. о. В. Бучко, при якій засновано спортовий і аматорський гурток та хор. Відсвятковано роковини 22. січня і свято Крут. Праця пішла ще скорішим темпом, коли як дольмечер прийшов до села Стебельський Іван. Відсвятковано врочисто Шевченківське свято, на яке підготовано концерт з багатою програмою і виставу. Приявні німці були дуже задоволені, яким дольмечер пояснив значіння Шевченка для українців. Нарід виходив з концерту підбадьорений, з якимось іншими живішими блесками в очах. Село віджило. Кожної неділі вечером саля повна людей, бо щонеділі відбувається там реферат. Бібліотека читальні, яка є доволі велика, вся між людьми. Історії України, яких є кілька в бібліотеці — майже нема, хіба тоді, щоби переписати на іншого.

На третій день Великодних свят відбулася вистава »Назар Стодоля«, на яку загостив також комісар граничної сторожі зі старшинами та багато інших. Вистава перейшла з великим успіхом. У третю неділю по Великодних святах відбулося спільне »свячене« в салі шкільного будинку. За столами довкруги стін старші і молодші громадяни і громадянки Ветлини в числі 96 осіб. Дари поблагословив о. В. Бучко і привитав зібраних. Це перший раз могли мешканці зійтися спільно разом без страху, що їх хтось розжене. Неодному сльоза стояла в очах, коли пригадав собі минулий рік. Цей перший збір мешканців на спільнім »свяченім« зробив велике враження на них, бо серед співів, музики і промов весело і дружньо проминув час і люди не схаменулись, що вже час розходитися. Була це родинна атмосфера. Одночасно бажаю всім місцевим мешканцям, які стали при боці своїх провідників — витревалости в дальшій праці. Все вперед до кращого майбутнього!

Памяти героя

Село Безеїв к. Белза відсвяткувало 12. травня ц. р. І-ші роковини свого молодого героя сл. п. Сенишина. Іван Сенишин, селянський син, ур. 24. липня 1912 р. в Безеєві і там виховувався. Самотужки освідомляв себе і мріяв лиш про те, щоб стати гідним боротися за Україну і вмерти за Неї.

В грудні 1938 р. в часі масових арештувань в Сокальщині, він не дав себе взяти поліції. Втік і скривався, не хотів гнити в тюремних льохах. Хотів працювати для Батьківщини. Цілу зиму белзька поліція топтала йому по пятах, але він завсіди зручно оминав пастки. Аж 9. травня 1939 р. два польські поліціянти — Руцінський та Ґудзовський — зловили його і скутого на очах людей оцей Руцінський вистрілом у груди смертельно ранив безборонну жертву. Дня 14. травня 1939 р. в год. 7-ій рано Іван Сенишин з простріленим серцем, серед важких мук — умірає. Ввесь час був притомний, потішав рідню, яку в останніх хвилинах поліція допустила до нього, згадував друзів, допитувався, що діється з Карпатською Україною. Родина радила йому просити слідчого суддю, щоб пустив його домів, але він рішуче відказав: »Катів просити не буду!« Лиш просив, щоб похоронили його на власнім цвинтарі. Волю його сповнено. При участи великого числа народу поховано його на цвинтарі в Жабчу при парохіяльній церкві.

Цього року, коли то справедливо доля покарала катів України — друзі сл. п. Івана Сенишина висипали гарну могилу та поставили білий березовий хрест. По середині могили поклали камінну плиту із тризубом та нагробним написом. Дня 12. травня ц. р. уладжено в память покійного свято. Рано о. Олійник відправив Службу Божу в парохіяльній церкві в Жабчу Мурованім. З доокличних сіл і містечок прибули численні ряди зорганізованої молоді, а то й дітей з вінцями. З Белза прибули ученики вищих кляс гімназії. По Службі Божій уставилися відділи з поодиноких сіл у довжезний похід. Заграла орхестра зі села Себечева, відізвались дзвони й довжезний похід рушив на цвинтар. По дорозі співали два хори: з Цеблова й Жужеля. Всі, від старенького бабунь до малих дітей, ішли в поході трійками, всі в найбільшому порядку. Ніхто не стояв, ні не йшов краями вулиці, а зорганізовано, в поході. На цвинтарі, біля могил сл. п. І. Сенишина, кожна ґрупа мала своє місце. Почесна чета з Белза стояла шпаліром. Вінці — зелені, з терня й колючого дроту вкрили могилу. Орхестра скінчили жалібний марш, почалась панахида. Після панахиди виголошено ряд промов: о. Менцінський — парох Острови, Демідонт Іван зі Шмиткова, Палюшинський і Мусій з Боратина та Ваврук Василь з Белза. Поміж промовами співали хори.

—o—

Там де вирішується доля Европи

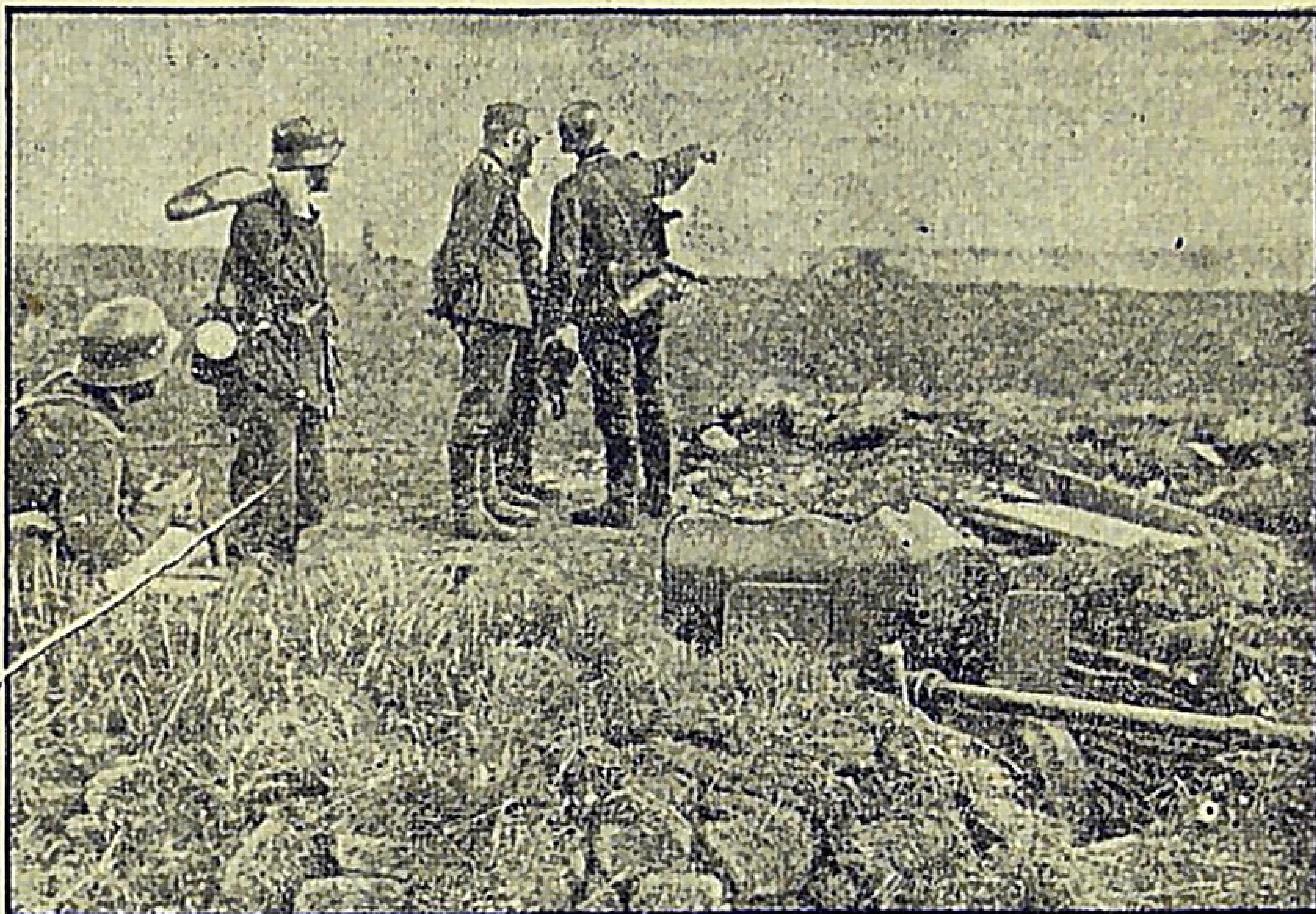
Звідомлення начальних команд обох воюючих сторін твердять, що теперішня боротьба, це найбільша боротьба всіх часів.

Полки німецький дивізій в щоденних

Бельгійський король Леопольд, що по вичерпанні всіх можливостей оборони, наказав своїй армії зложити зброю.

приказах дістають визначені цілі, що їх продовж дня повинні осягнути й що виконують, чи — кажучи східнім стилем — перевиконують. Акцію кожного дня розпочи-

У здобутій від французів позиції.

Кінець одного французького протинаступу. Побіч руїн французьких повзів втікачі вертаються до своїх домів, що тут майже ненарушені.

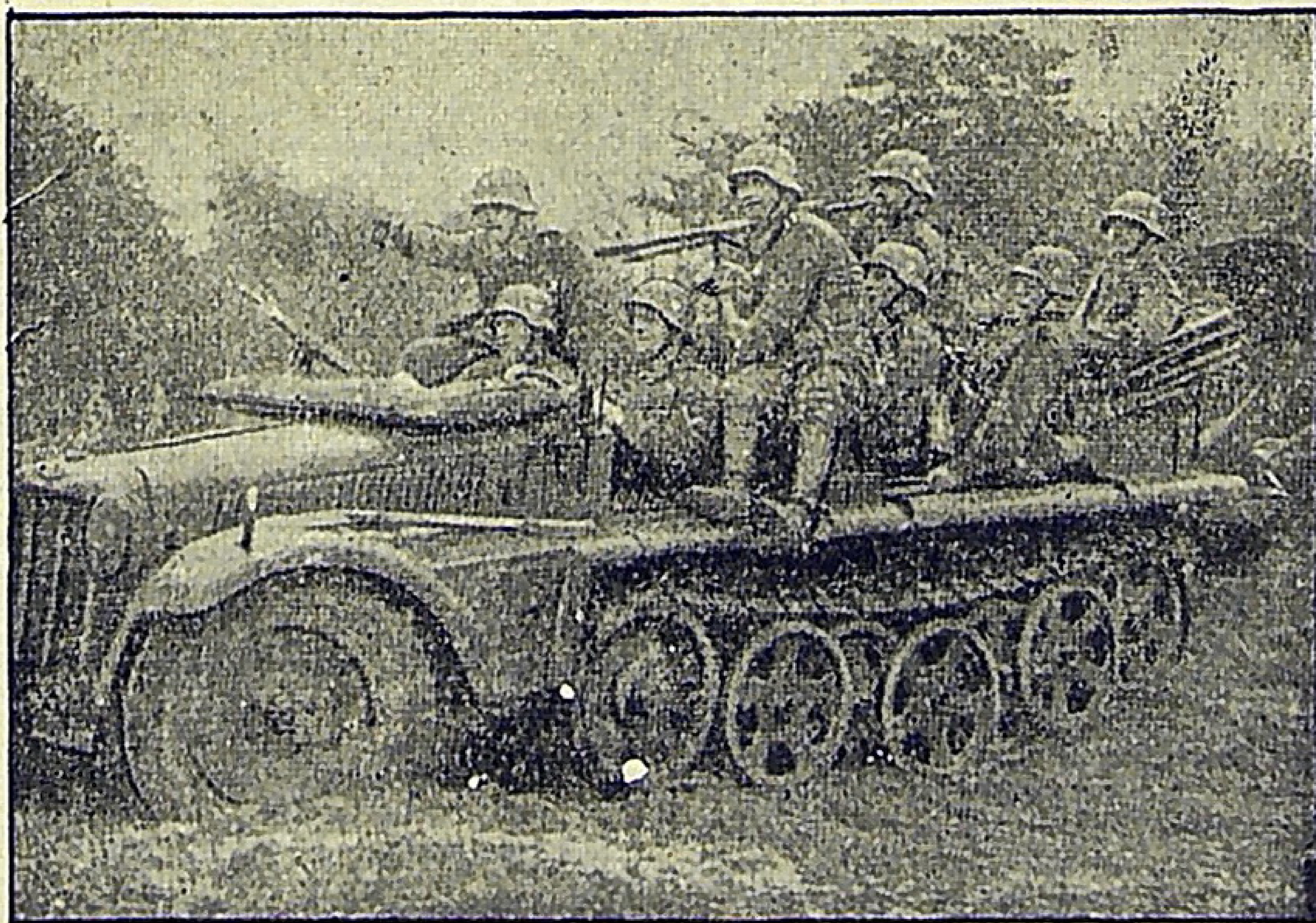
нає важка модерна зброя, що до неї вже здається нічого не можна б додати. Безпосередньо за панцирними частинами, що могутніми ударами проломлюють і глибоко врізуються в ряди противника. Одночасно кожний важніший пункт негайно зі всіх боків забезпечують, не перериваючи ні на хвилину дальшого маршу все вперед і день-у-день безупину піхоти. Важка й зенітна артилерія щораз займає нові догідні позиції й як за помахом чародійної палички повітрям стрясає гук моторів а на голови противника сиплеться град бомб. В кожній цій акції беруть участь всі роди зброї а їхня тісна співпраця, це імовірно найбільша перевага німецького способу воювання. Ворог тиснений і атакований зі всіх сторін надармо розпучливо бороницься й залишаючи на полях вбитих і ранених та непроглядні маси военного матеріялу відступає, шукаючи нових оборонних позицій на те, щоб їх завтра знову здати. Після здобуття вперед. Німецький вояк нині, як колись український козак, „спить на коні". Один з фронтових кореспондетів так описує німецький похід. „Оселі, що їх передові ні-[illegible]кі минають, виявляють здебільша сліди завзятої боротьби, що її треба звести заки село здобудеться. Доми порозбивані, мешкання спустошені. Буває і таке, що зараз чергове село, заледви два-три кільометри віддалене, дише зовсім мирним духом, ніде ні одного вікна розбитого. Та це тільки маленькі оази серед величезних пустинь.

Всі доми, стодоли, все що має тільки дах над головою, здебільша переповнене безчисленними масами бельґійських та французьких втікачів. Їх найскоріше французько-анґлійська армія змусила села покидати. Але як відворот тих армій починає щораз більше набирати характеру панічної втечі, вони тими втікачами не клопочуться, залишаючи їх безмилосерно де попаде. Це переважно старці, жінки, малі хлопці й дівчата та багато дітей.

Наче б якась страхітлива саранча несподівано на цю урожайну землю осіла, такі наслідки має цей незвичайний і несподіваний зріст утікачів.

Відступаючі французькі й анґлійські війська покидають свої місця постою в страшному неладі. Часом картини на стінах з підписами й присвятою найдорожчих їм осіб свідчать, що тут йшло направду про рятунок життя. Один відбитий полонений німецький підстаршина оповідає свої переживання в анґлійському полоні, ще перед двома годинами. Один з анґлійських підстаршин мав висловитися: „Німці вже в часі світової війни твердо били, але тим разом бють ще твердіше. Тим разом Німеччина готова виграти".

Дещо інакше виглядає життя на фронті, як приходиться до рукопашного бою, але вояк тоді над окруженням не думає а тільки бе. Опісля кожний, заслужений відпочинок використує до решти; на приказ до відпочинку відразу де попало й в чім попало все засипляє на те, щоб з відсвіженими силами по короткому часі дальше пробиватися вперед. А над головами безнастанно воркочуть мотори літаків, що відділам на землі помагають і вможливляють той маратонський гін уперед.

Німецька передня стежа в поході.

РОМАН ГУЧВАНОВИЧ

У вільному Вильні

(РЕПОРТАЖ З СУЧАСНОЇ ЛИТВИ).

Вильно, кінець травня 1940.

I.

Три армії трьох різних держав і народів вибивали на бруках того дивного міста ритми нових часів та нової історії, а саме Вильно лишилося таким як було: провінціональним, мозаїковим, давнішим Вильном. Вільнія—Вільно—Вільна—Вільнюс... Три держави й чотири народи. Майже вісім химерних століть. Візантійські копули і ґотик. Великий Витовт з хитрими державницькими задумами й захмарене, задивлене в шляхи понурої Московії Наполеонове обличчя; білоруські селяни в лаптях... Це Вильно. Позавчора російське, вчора польське, сьогодні — столиця побільшеної Литви. Я приїхав поїздом з Ковна. Зі старого столичного міста до нового. Приїхав і стою задивлений у долю і в сенс тої долі. Долі міста Вильна. Якаж вона особлива та яка цікава! Ех... Як добре, що нарешті надїхав вусатий »дзядзька«. Навіть візники тут не змінилися. Тпр... дзядзька, Ня ведаеш куда? На Маставую!

Поїхали.

ЯК ДАВНІШЕ ГРАЄ У ШТРАЛЯ ОРХЕСТРА

Як давніше грає у Штраля орхестра. »Штраль« це славна тутешня каварня. При знайомих червоних столиках, як завсіди, повно різноманітних гостей. Половина з них це ті, що у Вильні не бували, литовці. Половина пе мовчки каву й чекає на нові політичні переміни. Це — недавні власники Вильна, що творять тут — як неяк — подавляючу більшість і не радо хочуть вступатися. Де-не-де, при окремих столиках одяги совітських старшин з ґарнізону, що стоїть побіля Вильна. Російська, польська, жидівська й литовська преса. Кілька елеґантних жіночих костюмів минулорічного фасону і гамір. Орхестра вдарила в чинелі і заграла арґентинське танґо. Пригадалося...

Скільки разів доводилося мені бувати у цій каварні? Відкриття памятника на гробі білоруського поета Ша — раз, процес литовського діяча Сташиса — два, арештування серед українського студентства — три, концентрація польських дивізій з наміром »маршу на Ковно і Клайпеду« по інциденті на кордоні провесною 1938 р. — чотири і врешті на празник »Казюка« весною минулого року в останне. Минулого року весною відчувалося тут подих нової орієнтації. Польські старшини ґарнізону Вильно, анґажуються на приказ свого команданта ґен. Домб-Бернацького в політику, били щоправда ендецьких редакторів, а Мацкевича-Цата післали до Берези; але тоді то власне Польща Сміґлого-Ридза й Литва ґен. Раштікіса починали вірити в можливість повного замирення. До Ковна й Варшави прибули посольства, приїздили журналісти й письменники, появилися антольоґії поезій, оживились торговельні взаємини. Литва мала надто грізні комбінації у Клайпеді, щоб не розуміти спільних інтересів із Польщею. Поляки не мали великої охоти дозволяти на свобідний розвій литовському рухові на Виленщині, в всеж забрали таки вкінці зненавидженого воєводу Боцянського, реактивуючи бодай на папері розвязані литовські товариства. Литовському студетству під матеріяльним оглядом поводилося завжди дуже добре. Словом, зачинало бути під виленським небом спокійніше.

500 ЛИТОВСЬКИХ БОРЦІВ-ЖИДІВ З КРІСАМИ В РУКАХ

Похилений над столиком переглядаю всю місцеву пресу. Найбільше тут тепер поширена російська, з Латвії. Литовську мало хто розуміє, жидівську читає ґетто. А польська, така славна колись незалежна виленська демократична і консервативна преса цілковито підупала. Щож, на все є час: Мацкевич б. переконаний звеличник Бека засідає тепер разом зі своїм »Словом« у Парижі. Поляки мали тут ще в осені багато щоденників. Тепер залишилися лише два. Нова влада радо бачить ворожнечу між поодинокими таборами вчорашніх ворогів, що мали апетит на Ковенщину. Литовське міністерство внутрішніх справ особисто зайнялося справами пресової політики. Появився новий наказ, що передбачує істнування двох польських ґазет. Дозвіл на »Ґазету Цодзенну« дістав адвокат Шишковський, ліценцію на »Курієр Віленьскі« — видавець Вежбіцький. Редактором першої є Буйницький, б. співробітник »Слова«, другу підписує Рудзінський. Зачитуюся у місцевих прецікавих новинках, коли раптом попід каварнею заграла музика якогось небуденного, чужого вухам марша. Серед приявних зчинився рух. Ціла каварня станула на ноги. Я вийшов також і вже не вернувся до ґазет. Бо видовище було справді гідне обсервації. Просторою вулицею Міцкевича машерувало кілька сотень жидів з найновішими польськими крісами. Це учасники литовських визвольних змагань — жиди влаштували собі конґрес. Я пристав до походу і мав нагоду бачити цілу дивну урочистість до кінця. Старшини жиди поклали памятний вінок на могилу д-ра Басановічіюса, опісляж в салях торговельного клюбу відбулися цікаві збори робітництва під проводом сотника литовської армії Берґштайна і поручника Ґольдберґа. В історичній божниці слухав я урочистого богослуження на спомин тих, що згинули на полі бою. Рабін Фрід, з велитенською бородою, сказав якусь дуже мудру промову, а опісля жиди чудовим хором відспівали по литовськи національний державний гимн. Вечором в домівці »Мільди« відбулася святочна академія, що на неї прибуло багато високих литовських достойників, між ними і заступник премієра Бізавскас, ґенерал Черніюс та теперішній виленський посадник, президент Сташис. Головну повітальну телеґраму надіслав міністр національної оборони ґен. Мустейкіс.

НЕСПОДІВАНА РЕЛЯЦІЯ »ТАСС«-а

Перебув я у Вильні на цей раз кілька днів. Це місто мало завсіди особливо багато тем для публіциста, чи для подорожника. Тепер має їх потрійно більше. Є це все проблеми сучасної Литви, окруженої велитенськими сусідами, а наставленої на патріотичну розбудову і націоналізацію. Назвати б з них кілька: перенесення столиці з Ковна до Вильна, литовщення спольонізованих околиць, 70 з горою тисяч польських втікачів, аґрарна реформа, білоруські справи, жиди й Америка, будова порту на місце втраченої Клайпеди, торговля, а над тим усім відносини до Совітів, що зганяють сон із очей. І ця справа примушує мене відкласти інші до чергової кореспонденції. Вмарш литовської армії до »відвічно литовського Вильна« попередив — як відомо — вхід і вихід совітських військ. 10. жовтня минулого року литовський уряд — кажучи формально — підписав з Москвою договір про ненапад та пакт приязни, на основі якого одержав Вильно взаміну за дозвіл постою совітських військ на Литві. Здивована такими фактами опінія невтральних, догадувалася в цьому акті ліквідації литовської самостійности. Та згодом відносини між двома сусідами, Ґоліятом і Давидом, наладналися. Приявність большевицьких старшин на виленських вулицях нікому не заваджає. В моїй подорожній торбі маю ще й до нині число »Правди« з квітня ц. р., де в статті присвяченій піврічній даті пакту, в приязному тоні було сказано: »Литва була би безсумнівно поділила долю усіх малих держав, що є обектом капіталістичних провокаторів війни, які хочуть з Балтії зробити арену для здійснення своїх імперіялістичних затій. Пакт з 10. X. 1939 р. звязав руки франко-англійського воєнного бльоку, що у відмінних балтійських умовинах мав охоту розвинути такуж протекційну акцію, як у Скандинавії. Пакт зі Совітами подвійно забезпечив незалежність Литви, якої територію на випадок загроження буде боронити також і совітська армія...« І тепер нагло, мов грім з ясного неба впала на спокійне Вильно грізна телеграма »ТАСС«-а. Телеграма прийшла разом з гостиною начального команданта совітських збройних сил у Балтії, Локотова, заступника комісаря війни. Комісар склав візиту у Ковні, після неї негайно поїхав у Ригу, а відси у Таллін. Про мету тої подорожі не було у місцевій пресі ні слова. Телеграма »ТАСС«-а, що її виготовили після того, як Молотов поставив литовському послові у Москві Наткевічюсові цілий ряд поважних закидів, виявляє такі незнані факти:

»Останніми часами пропадали в невідомий спосіб члени військового совітського ґарнізону, що на підставі взаїмного порозуміння стоять на Литві. На підставі доказів, пороблених комісареві закордонних справ виходило б, що »зникання« були організовані особами, які користують з піддержки литовських державних органів. Так загинув червоноармієць Шмавгонец, шофер одної панцирної бриґади, 18. травня. Він повернувся у свою частину щойно 26. травня і заявив таке: 18. травня напали його невідомі люди й затягнули в незнайомий дім, де він мусів аж 7 днів перебути в льоху. Не давали йому ні їсти ні пити. Напасники під загрозою розстрілу вимушували на ньому дати інформації про стан бриґади та її озброєння. 25. травня завязали йому очі і вивезли за місто, пустили.« Нота Молотова називає пять подібних фактів, (а між ними один, що скінчився смертю червоноармійця), й перестерігає перед тяжкими наслідками такої поведінки литовців супроти армії червоних.

Вістка про напруження відносин між Литвою і Москвою, а крім того приїзд шефа ґарнізонів схвилювала населення Вильна і цілої Литви. Литовський уряд по пятьох днях надумя й розваги відповів на важкі закиди нотою, що заповідає створення окремої комісії зі старшин та правників для прослідження тих потаємних випадків. Литовська влада готова — очевидно — покарати винних, якщо їх вдасться схопити.

Коли сьогодні вечером вийшов я на місто — цілі гурти людей обговорювали цю подію. Розводили руками, вияснювали, сварилися. Надавали подіям усякі фантастичні верзії. Та ніхто не знав, що відповісти на одно питання: хто міг організувати такі незручні допити червоноармійців?

Середне Село пов. Балигород

Середне Село одно з кращих сіл Ліщини та за часів Польщі воно дуже спольщилось. Деякі люди так були посходили з глузду, що замість іти в неділю до церкви, щоб послухати рідного слова, перли аж на друге село до Гічви, до костела. Бували й такі випадки, що батьки українці, несли своїх синів до цього костела і там їх перехрещували. Погані сліди залишили по собі й учителі поляки. Більшість у селі не вміє ні читати, ні писати; навіть підписатися. Деякі господарі то навіть поприставали до якоїсь там шляхти й носили в неділю та свята всякі бляшані ордени. Та все змінилося так, як корова язиком злизала, пропала й Польща... В село прийшли учителі українці. Є своя українська школа. Діти горнуться до неї, щоб там почути те, чого ніколи ще не чули. Багато праці вложили тут учителі, заки навчили дітей по українськи писати й читати.

В неділю 4. лютого ц. р. відбувся тут »День школяря«. В програмі були деклямації, співи, ритмічні вправи, інсценізація: »Книжка — наш найкращий друг« та театральна вистава: »Як Степан став школярем«. Найбільше подиву виказали діти у ритмічних вправах під проводом учит. Комарчевської. Шкільна саля була переповнена. Зі сльозами радости відходили батьки до своїх хат.

І не тільки серед шкільної дітвори працюють учителі. Від 22. грудня 1939 р. зачали вони провадити вечірний курс для старших. На курсі було понад 50 учеників. Провадив цей курс управитель школи о. Богдан Іжак і учитель Задорожний Василь з Дубрівки. На курсі вчили історії та ґеоґрафії України, німецької мови та співу. Приготовлено з ними і відіграно дві вистави: »Ми йдемо вбій« та »Арендар у клопоті«. Хлопці та дівчата писалися напричуд гарно, зокрема Гнатківський Іван в ролі жида доводив усіх до несамовитого сміху. Вистава »Ми йдемо в бій« ішла два рази у Гічві.

Дня 17. березня ц. р. відбулося тут свято Т. Шевченка. Програму виконали шкільні діти й учасники вечірних курсів. Курс закінчено 13. квітня ц. р. та основано чит. »Просвіти«. В тій праці багато помагає учителям солтис Соколик Михайло. Село освідомлюється. Праця кипить. Крім читальні засновано тут кооперативу »Сільський Господар« та церковний хор, під орудою учит. Задорожного. Хор співає щонеділі у церкві підчас Богослуження. Головою кооперативи, що має понад 100 членів — є управитель школи о. Богдан Іжак.

Забуту українську пісню чути тепер вечорами в цілім селі. Далеко, далеко вона пливе аж ген туди поза кордон. А срібнолентий Сян пливе собі та радіє. Змінилося село наше. І не пізнати!

Кутик господинь

Декілька порад для господинь

В нинішніх часах, коли доводиться якнайбільше на всьому щадити, треба в першу чергу примінити цю ощадність до продуктів, бо пожива це найголовніша страва. Треба уважати, щоб найменшу дрібничку вихіснувати, щоб нічого не змарнувалось, докладно зясувати собі, що і як варити і неконечно те, що найсмачніше, а те, що найпоживніше. Приладжуючи страви не треба забувати, що звичайно тратиться якийсь відсоток поживних складників цілком зайво, якщо прим. надто виполіскується чи вимочується призначене для варення, бо тоді пропадають здебільша всі ті цінні мінеральні соли.

І так, не треба вимочувати ярини у воді, а тільки сполокати. Ярину оббирати тонесенько, а навіть деяку варити чи пекти в лушпині прим. бульбу чи буряки. Варити недовго, щоб тільки мягка була й подавати негайно на стіл, а не щоб вона мліла та випаровувала цілими годинами на кухні.

Городовина це важний продукт підчас харчевої скрути, тому треба з нею якслід обходитись, вміло приготовити й заставляти використовуючи всі залишки. Такі прим. стручкові ростини, як горох та фасоля, це велика цінність в умовинах теперішної дійсности, вони дають організмові людини велику кількість потрібного білка.

При недостачі мясних страв яйця і молоко бувають тим головним кормом. Тому і тут треба не забувати про ощадність і вмілість їх зужиткування. Яйця не переварювати, щоб не були затверді, бо чим мякші, тим поживніші. З молоком те саме. — Його не треба варити задовго. Тільки спарити і подавати, бо виварене затрачує відживну вартість.

Колиж маємо нагоду дістати і мясо, то й ним треба користуватись якнайкраще. Мясо теж не виполіскувати надто й невимочувати зайво. Не варити його за довго, коли змякне можна його подавати на стіл. Переварене та виварене тратить вітаміни, а вимочене і дуже виполокане тратить мінеральні соли, зокрема всякі нутрощі мають тих солей доволі багацько.

Коли варяться кости і вивар цей даємо як заправу до всяких юшок (зуп, росольників) не треба збірати підчас варення тієї шуми зверху, бо це великий відживчий скарб — дорогоцінний білок так дуже потрібний для організму.

Те що відноситься до ярин і мяс, те саме має свою вагу і при варені каш. Їх також зайво надто вимочувати чи переполікувати, а при варені, щоб не випікалась, та спід не припалювався, бо опісля ціла така припечена підошва відходить з відпадками, що в нинішних часах має свою і то чи малу вартість. Словом, уважливість у кожній дрібничці, треба так господарювати і так варити, щоб нічого не змарнувалось, та ніякі відживні складники не пропадали. Вперш у чергу ті, що в них є білко, мінеральні соли, і все те, що називають вітамінами. Л.

—о—

Праця у Грубешівщині

Село Підгірці, віддалене 7 км. від Грубешова, начисляє 208 родин українських і 26 польських. Крім того поляки мешкають ще поза селом у дворі та на кольонії. — Отже саме село є майже в 90 відсотках українське. За часів польського гнету і самсволі село було застрашене і стероризоване і тому належало до „спокійних сіл". Та з хвилиною ганебного провалу польського „моцарства" мешканці кинулися якстій до створення української школи та захоплення проводу села в українські руки. Великі заслуги для створення української школи в Підгірцях поклав в тому часі перший український солтис, вибраний селом на місце поляка негайно по приході німецької армії, блп. Петро Дідич, дуже свідомий і енергійний громадянин, що нажаль несподівано помер 23. листопада м. р. Завдяки йому прогнано зі школи польську учительку управительку, а шкільний будинок занято для української школи. З початку жовтня вчили в українській школі тимчасово місцеві громадяни, а з початком листопада м. р. обняли науку в школі нові учителі українці м-р Володимир Климко і Василь Кузьма. В жовтні м. р. вибрало село, крім солтиса, також сільську управу (комітет) з 7-ох осіб, які перебрали обовязки дотеперішної громадської ради.

Підгірці, це село, в якому задержалася ще українська православна церква, але не з причини польської „толеранції", лише тому, що поляки задумували замінити її на костел і тому не розвалили її. Та за те загарбали вони зараз по світовій війні цілий маєток місцевої церкви 127 моргів ґрунту і т. зв. дяківку з господарськими будинками та роздали польським зайдам-кольоністам в аренду, а частину навіть сусідньому польському ксьондзові у Вербковичах. Також половину парохіяльного дому загарбали були ляхи і примістили там польську школу. За час своєї 20-літної господарки ляхи знищили православну дяківку (дім і шопу) та інші господарські парохіяльні будинки і вирубали 1 морґ саду біля церкви.

Тому з приходом німецької влади село почало робити заходи, щоб відобрати від поляків цей православний маєток. Поки що вдалося добути лише 16 моргів ґрунту, а зрештою треба ще підождати. Треба відмітити, що місцевий православний парох не зважаючи на всі ці польські знущання (церква була навіть замкнена кілька років), жив з поляками в якнайкращій згоді. Тому і не диво, що тепер село жадає від церковної адміністрації в Холмі усунення того пароха зі села, бо він не був оборонцем української національности і православної віри.

Культурно-освітна праця від осені м. р. далі поступила в Підгірцях наперед. І так з початком грудня м. р. відновила в селі свою діяльність філія „Рідної Хати", яку закрили були поляки зараз по її заснуванні в 1928 р. „Рідна Хата" має дотепер в Підгірцях 80 членів. При „Рідній Хаті" засновано самоосвітній гурток під проводом Івана Редзія і цей гурток фактично веде діяльність „Рідної Хати". Дотепер улаштовано 3 аматорські вистави, святочні сходини з нагоди 22. січня, свято в честь Крут, а 10. березня концерт у честь Т. Шевченка. Гурток час від часу відбуває також сходини членів, на яких викладають історію України. В лютому ц. р. улаштовано 2 спільні просфори, одну для старших, другу для молоді. Від осени аж до Різдвяних свят відбувався в школі курс української мови, що його вели місцеві учителі. На цей курс ходило 50 хлопців і 50 дівчат. До місцевої української школи ходить 110 дітей. Найбільше дітей є в шостій клясі. Тут діти вчаться рідної мови і нашої славної історії, якої не мали змоги почути за часів польського панування. По Різдвяних святах відбулася в школі для дітей ялинка.

До СССР. виїхало зі села лише 11 родин і то несвідомих. Від 1931 р. істнує в селі кооператива „Рільник", яку тепер перемінено на „Зорю". Є це одинока крамниця в селі (бо 3 приватники і два жиди в селі зліквідувалися по останній війні). Кооператива має 106 членів а за останній 1939 р. мала обороту коло 48 тисяч зол. Слід згадати, що кооператива має свою власну домівку. В останному часі по війні займаються ще торгівлею доривочно 6-ох місцевих громадян українців, які спроваджують з заходу текстильні і ґалантерійні товари, бо їх недостачу сильно відчуває село.

На місце покійного солтиса блп. Петра Дідича вибрало село в грудні 1939 солтисом Антона Дзюбінського, заступником Антона Яцюка, свідомих місцевих громадян, яких по довших перешкодах з боку польського війта, врешті влада затвердила. В селі відчувається сильно недостача бібліотеки, як також сільсько-господарської організації. Підсумовуючи дотеперішню працю треба ствердити, що Підгірці працюють та йдуть вперед.

З життя в Загутині коло Сянока

Вже й перед польсько-німецькою війною належало село Загутинь п. Сянік до найсвідоміших сіл Сяніччини. Коли ж упала польська держава і стало краще жити, та прийшли в село українські вчителі, закипіла на всіх ділянках культурно-освітнього життя жвава праця. Осередком цієї праці є читальня »Просвіти«, що істнує в Загутині вже семий рік. При читальні істнує мішаний хор, аматорський та самоосвітний гурток. Засновано тепер секцію „фізичного виховання" і секцію „Відродження". Читальня вдержує звязок зі школою, якій позичила свою дитячу бібліотеку (70 чисел) і купила багато образів національного змісту. Від Заг. Зборів (10. XII. 1939) відбув Виділ читальні 9 засідань (попереднього року всіх засідань Виділу було 10), виголошено 7 відчитів (поперед. року 4), улаштовано 5 концертів, 2 рази концерт колядок та щедрівок з промовою дир. Ю. Міза. Академію в дні 22. січня з рефератом очевидця професора М. Іваненка зі Сянока, академію в дні 29 січня в річницю бою під Крутами та вкінці вправді величавий концерт в честь Пророка України Тараса Шевченка в дні 24. березня.

Аматорський гурток відіграв дві театральні вистави, а саме „Лицарі Ночі" в дні 21. II. 1940 та оперу С. Артимовського п. з. „Запорожець за Дунаєм" в дні 29. IV., що її на загальне бажання публики повторено в дні 5. V. 1940. (попереднього ділового року було тільки дві цього рода імпрези, один концерт, одна вистава). На особливе признання заслуговує концерт в честь Т. Шевченка, що в ньому брали участь крім п. проф. Іваненка, читальняний мішаний та дитячий шкільний хор, крім того виконано тут вперше деякі речі при супроводі фортепяну, м. ін. „Заповіт" К. Стеценка в перерібці на мішан ії дитячі хори і знані сяніцькому громадянству брати Б. і Ст. Ганушевські (бандуристи) та соліст-барітон В. Матіяш, Г. Мізьова, форт. супровід. Про успіх опери „Запорожець за Дунаєм" найкраще свідчить факт, що треба було її ще раз повторити. Для аматорів нагородою було признання професійних артистів ВП.П. Потюхів. Особливе признання належиться Вп. п. Г. Мізьовій за фортепяновий супровід. Режисерував і дириґував учитель місцевої школи і заступник голови читальні Василь Матіяш.

Крім того улаштовано заходом читальні спільну „Просфору" для членів і запрошених гостей, а до її уладження найбільше причинився місцевий начальник громади Осип Гирак і Никола Онуфер, та улаштовано одну забаву з танцями. У читальні був зорганізований курс німецької мови, що його провадив з початку о. Камінський, а пізніше підстаршина нім. армії. Тепер відбуваються виклади з історії України, що їх започаткував п. Ілля Городецький, дир. школи в Загірю, а дальше провадить місц. учитель П. Матіяш. Читальня дбає не тільки про зовнішну діяльність, але теж про самовиховання членів. До цього служить численна бібліотека (понад 750 чисел) та часописи. На жаль тепер дуже тяжко набути нових книжок. В селі розходиться 50 прим. „Малих Друзів", понад 10 чисел „Краківських Вістей" та 5 прим. „Наступу". Бібліотека мала від Заг. Зборів дотепер 177 читачів (з того 70 шкільна бібліотека), разом прочитано 1211 книжок (з того в шкільній бібл. 615). Оборот в касі читальні дотепер виносить понад 1000 зол. у приходах та около 700 зол. у розходах, підчас коли за попередній цілий діловий рік прихід виносив 651.79 зол. Членів є в читальні 179, з того 50 виїхало до Німеччини на роботу (12 членів хору). Тепер підготовляє читальня академію в честь сл. п. полковника Євгена Коновальця. В селі засновано також кружок „Сільського Господаря", споживчу кооперативу „Єдність", та кредитову кооперативу (ще перед війною) „Згода".

Поінформований.

ЛАТВІЙСЬКО-СОВІТСЬКА СПІВПРАЦЯ.

= Латвійський міністр закордонних справ Мунтерс виголосив у Лібаві промову, в якій торкнувся латвійсько-совітських взаємин під сучасну пору. Як відомо у минулому році після провалу Польщі. Латвія заключила пакт приязні зі Совітами. У Лібаві совіти мають свою військову базу. Міністр заявив, що обидві держави співпрацюють, та що латвійці готові завжди обороняти свою незалежність.

—о—

НОВИНКИ

КАЛЄНДАР

ЧЕРВЕНЬ:

9. Неділя — св. Отців. Теф.
10. Понеділок — Никити
11. Второк — Теодосії мч.

РЕФЕРАТ д-ра Степана Шухевича відбудеться в суботу 8. червня ц. р. в год. 19.30 в домівці т-ва »Просвіта«, Ринок ч. 12/II. Вступ для членів і впроваджених гостей за добровільними датками.

СПОРТОВА СЕКЦІЯ при т-ві »Просвіта«, жіночий відділ, взиває всіх членів на збірку дня 9. червня ц. р. в год. 8.30 на площі при вул. Ґжеґудецькій (б. площа ЦІФ-у). В тому ж часі приймається нових членів.

— ВИЇЗД ДО ФАБРИКИ »СІМЕНСА«. Український Комітет у Кракові подає до відома, що 25. травня ц. р. виїхав транспорт українських робітників і робітниць до заведень »Сіменса« в Берліні, а в найближчих днях орґанізуємо новий транспорт за згодою місцевого »Арбайтсамту«, до якого потрібно 200 мужчин і 200 жінок від 18 літ вгору без огляду на кваліфікації. Платня від 73 фен. на годину. Траспорт відїде приблизно за 2 тижні. Всі, які хочуть виїхати, повинні негайно зголоситися — можна письменно, подаючи імя, прізвище, дату уродження, стан та звання. Попередні зголошення з терену ми взяли під увагу. До Кракова треба приїхати коло 15. червня ц. р. Докладнішу дату подамо в пресі. Кошти переїзду до Кракова мабуть будуть звернені.

— КУДИ ПОВИННІ ЗВЕРТАТИСЯ БЕЗРОБІТНІ ІНТЕЛІҐЕНТИ? Український Комітет у Кракові подає до відома, що справи обсади учительських місць та приділ праці для учителів, справи приміщення в адміністрації, на пошті, при залізниці і т. п. належать до референта праці і шкільництва при Українській Станиці у Кракові, вул. Зелена ч. 26. Тут слід вносити подання з життєписами та звертатись за інформаціями; справи адвокатури і судівництва до референта правничого при Комітеті, зате у справах інших вільних звань, робітників, ремісників та різних фахівців — можна звертатись або до Комітету, або до Станиці.— За Комітет: м-р Ценко вр. референт праці.

Короткі вістки

= У ПАРИЖІ ЧУТИ ВЖЕ ГУК ГАРМАТ. Від середи чути вже у Парижі виразні гарматні стріли. Цивільне населення дуже тим стривожене. Уряд успокоює населення, щоб не ширило паніки, але це нічого не помагає. Вістка, що німецька армія почала нову офензиву, викликала просто паніку серед французів.

= АНҐЛІЯ І ФРАНЦІЯ ХОЧУТЬ ЗАНЯТИ ТАНЖЕР. Італійська преса повідомляє, що утікачі з Ґібральтару, які прибули до французького Марока, розповідають, що Анґлія і Франція приготовили наїзд на Танжер. З того приводу ті утікачі не могли залишитися у Танжері.

= ДИКТАТУРА В КАНАДІ. Аґенція Райтера подає, що канадійський міністр Ляпуанте заявив: Більше, як тузін орґанізацій станули під прапор оборони Канади.

= АНҐЛІЙСЬКІ ФАШИСТИ У ВЯЗНИЦІ кличуть »Гайль Гітлер!« і »Гайль Мослей!« Про це це пише з огірчення анґлійський часопис »Дейлі Геральд«. Слід відмітити, щ Мослей — це провідник анґлійських націоналістів, а члени тої орґанізації носять сині сорочки. Багато мослеївців сидить у вязниці.

= ФРАНЦУЗИ РОЗСТРІЛЮЮТЬ ІТАЛІЙЦІВ. Італійська преса бє на сполох з приводу посиленого пртиіталійського терору у Франції. І так останніми днями арештовано багато італійських громадян, а 7-ох розстріляно. Це все заогнює італійсько-французькі взаємини.

= АНҐЛІЯ НЕ ДОВІРЯЄ ЄГИПЕТСЬКОМУ ВІЙСЬКУ. Анґлійське командування відкликало єгипетське військо зі західнього кордону й розташувало його в горлі Нілю. Річ у тому, що Анґлія не вірить уже єгипетському війську, тому теж і приділ муніції для нього обмежено до мінімум.

= ОСТОРОГА ДЛЯ ФІНЛЯНДСЬКОГО УРЯДУ. Часопис »Суомен Соціялідемократі« пише з приводу сучасної політичної ситуації в Европі, щоб Фінляндія не вірила поголоскам, мовляв, між Німеччиною і Совітами щось псується. Такі вістки поширюють анґлійські аґенти, щоб приєднати Фінляндію на бік союзників. Автім Совіти заявили, що не думають зривати договору з Німеччиною.

= НАГІНКА НА ФАШИСТІВ В АНҐЛІЇ. Льондонська інформаційна служба повідомляє, що на терені цілої Анґлії переведено масові арештування серед т. зв. мослеївців. Між арештованими є багато кандидатів на послів. У Менчестері арештовано 40 осіб. Факт цей викликав зрозуміле враження в Анґлії.

= ЯК ВИГЛЯДАЄ ДУНКЕРКА? Отож тепер представляє Дункерка один страхітливий образ. Все знищене. Сліди безладдя і панічної втечі на кожному кроці. Останки анґлійської та французької залоги, які попали в полон здеморалізовані до краю. Словом Дункерка не до пізнання.

Збірка металів для німецької армії

Пригадуємо, що згідно з закликом Провідника Українського Центрального Комітету у Кракові, д-ра Володимира Кубійовича, всі українці на терені Генерал-Ґубернаторства будуть зносити почавши від 10. червня до українських збірень метали для німецької армії. Пригадуйте й передавайте один одному, щоб не було нікого між нами, хто не виконавби свого громадянського обовязку збірки металів.

Українці, які не мають власних господарств, і замешкують в реквірованих помешканях (комісарські управи, склади, маґазини й т. п.) повинні теж переглянути доручене їхній опіці майно й все, що надається до збірки, передати за посвідкою місцевій українській збірні, — зазначивши імя й прізвище власника та адресу, де переховувались предмети.

Українці віддають речі лише до українських збірень, про що зазначують у списках своїх адміністраторів, якщо ці останні звертаються за ним за металєм.

Українська збірня у Кракові приміщується при Українському Допомоговому Комітеті, при вул. Яблонівських ч. 10.

Якщо в кого з громадян є велика кількість, що не можна її принести, слід зателефонувати до української збірні по підводу (телефон 17-752).

Для відлучення канделябрів, свічників і т. п. частин світла слід просити телефонічно української збірні, щоби прислали монтера.

СКЛАДАЙМО МЕТАЛЬ ДЛЯ НІМЕЦЬКОЇ АРМІЇ.

Лащівщина повіт Томашів

Уявіть собі багато затурканих і перестрашених поляками людей, кацапських і комуністичних недобитків, руїни фундаментів православних церков, місточок та сіл, і буде короткий образ лащівської волости. Та цей сумний образ не зразив утікачів з Галичини, що прийшли в перших днях листопада до осередка Лащівщини, зруйнованого місточка Лащева, вчителя Л. Павлишина та двох кооператорів — Миколу Скибу й Семена Дякова. Вони зорґанізували українську школу та вечірні курси для молоді. Шкільні діти й старші приходили з прилягаючих сусідніх сіл Доманіжа, Черкас і Підгаєць, бо в самому Лащеві є всього 22 українців. Праця йшла спершу доволі важко, бо люди заєдно серед страху, чи не вернуться ще поляки. А польська аґітація працювала. І ще працює, щоб творити переполох. Вкінці люди прозріли й догадались у чому річ. Це безсильна лють хоче сіяти бодай зневіру...

В січні засновано тут кооперативу »Воля« завдяки праці Скиби, Дякова, Павлишина, Конюпи та інших.

В грудні м. р. відбувся »Миколаївський Вечір« у тутешній школі, а підчас Різвяних свят »Вертеп«. Старша молодь ходила з тим вертепом по селах.

В тому часі запрошено з Галичини з Ульґівка молодь, що відіграла в Лащеві драму »Галичина в огні«. Були на цій виставі й поляки (може з цікавости) та вийшли з неї з довгими носами говорячи »а таки там діялися жахливі речі...« Потім виставили лащівяни комедію »Пошились в дурні«, з гарним успіхом.

В лютому запрошено зі сусіднього села Стенятина молодь, що під проводом учителя Юрія Коритка відіграла »Невольника«; треба признати — відіграли дуже вдатно лишаючи в Лащеві незатерте враження. При кінці березня ц. р. загостив до Лащева холмський хор Василя Осташевського. Ось тоді побачили й почули тутешні люди красу української пісні. Поляки намагалися при цій нагоді спровокувати хористів. Та це їм не вдалось і скінчилось здоровим позаушником.

Зимовий сезон закінчено концертом Тараса Шевченка, що приготування до нього йшли кілька місяців при невтомній праці учит. Наталії Павлишин і диригент хору о. діякона Святослава Прокопа. Люди зі сльозами в очах гляділи на ритмічні вправи шкільної дітвори при співі до слів Шевченка, з хоруговками та вінками на інсценізацію »Великого Льоху« і двоактівку В. Лебедової »Вінок на могилу Тараса Шевченка«. Хор, і деклямації випали гарно. Співак Демчук з Річиці відспівав на тому концерті декілька українських та одну німецьку пісню для німців при гучних оплесках. Комуністичні недобитки під проводом Теодора Новака, що стараються заєдно перешкоджувати в культурній праці, захотіли і тут споганити настрій. Тих пяниць з Доманіжа викинено зі салі.

Слід зазначити, що тепер культурно-освітнім життям українців лащівської волості кермує управитель тут. школи. Л. Павлишин, що останньо вибраний також предсідником учительського гуртка шкіл лащівської та рахонської волостей. Йде тут про боротьбу в управі волости. Хоча ця волость має більшість українців, то в її управі нема ні одного українця.

Як працюють призабуті села

Мало кому мабуть відомо, що 26 км. від Любліна є ще українські села, де гомонить українська мова і пісня, де бється живе українське серце. Це найбільше на захід висунений на тому відтинку півостров. Творять його чотири села, а саме: Людвин, Дратів, Роґузно і Каніволя. В цих селах є українські школи, українські церкви, читальні, бібліотеки, словом, це свідомі села. Ще донедавна, який рік до німецько-польської війни йшла тут доволі інтенсивна культурно-освітня праця. У Дратові і Роґузні були бібліотеки, які польська поліція поконфіскувала, а книжки позабирала. Тепер з тих бібліотек залишилися лише останки. Слід згадати, що натиск польської поліції останніми часами був такий сильний, що всі, хто хотів би зберегти фізичне істнування, мусів би зміняти свою віру. Тепер села відітхнули. В кожному селі є українська школа. В місяці березні і квітні відбулися тут концерти в честь Т. Шевченка. Люди плакали з радости, що діждалися хвилини, коли то їхнім дітям вільно буде своєю мовою говорити. „Ми вже думали — говорили селяни, — що ми вже вмерли. А ось ми ще живемо". І сльози радости, глибокої, як біль, блестіли в їхніх стомлених очах. У Каніволі залишило свято глибоке враження. А вже без всякого „але" випав квартет малих дівчаток, який всіх захопив. Приємно дивитися, як весною покривається земля рістнею. Та це лиш перший етап праці, за якою йде багато інших.

О. П.

—o—

Нова техніка війни

Ті, що орієнтувалися в европейському політичному й військовому положенні вже від початку загострення німецько-анґлійських взаємин твердили, що рік 1939 це не 1914-ий! Події останніх 9 місяців це твердження потвердили. Блискавична, 18-денна війна в Польщі, успішне полювання на британійську фльоту у її таки матірних пристанях, дальше одинокий в свойому роді й розмірах десант в Норвеґії та вкінці акція в Бельгії, проломання лінії Мажіно й обсадження одного з найсильніших фортів світа Літтіх, капітуляція Голяндії по 5 днях, все це факти, що творять переломову сторінку в історії воєн.

Всі ці події так взяті разом, як і кожна зокрема є революцією у воєнній техніці. У всіх них вирішну ролю має летунство. Дезорґанізування запілля нападами на летунські й військові бази, похідні батави й транспорти військ, співділання з іншими, сухопутніми й морськими частинами, а головно висаджування летунською дорогою окремих спадунських відділів, що відповідно озброєні опановують важніші ворожі бази, а то й твердині в запіллі, а дальше важна роля модерно озброєних пінонерів, що для них не має ніякої перешкоди, що не продовж днів, а прямо годин, уможливлюють невпинний гін вперед усім родам навіть найтяжшої зброї, в першу чергу — очайдушність і посвята кожного вояка, ось найхарактеристичніші моменти

Між роком 1914 і 1939 існує велика, фундаментальна різниця. В хвилині як карта історії перевертається, партію виграє той, хто має у своїх руках ініціятиву, — і то у всіх ділянках. Врешті спізнена акція до сякого чи такого положення, все дорого коштувала. Нова техніка й новий дух в теперішній війні викликали подив в цілому світі, навіть і в Льондоні, що — хоч як це колись парадоксально звучало — приготовляється вже до війни таки на своїй території, та що від 1066 року, себто від наїзду Норманів, ще таких критичних днів не переживав.

Новий розділ історії воєн промощує собі швидко дорогу а з ним розпочинається й новий розділ політичної історії, що в ній по волі чи по неволі візьмуть участь і всі народи.

Провідник флямандців пятнує поведінку анґлійців

Провідник флямандців Ґреммен описує в голяндській пресі свої переживання у Фляндрії, де анґлійці відступаючи, счинили великі спустошення. Колишній бельґійський уряд увязнив сотки флямандців і поводився з ними в нечуваний спосіб. Про багатьох флямандців нема ніяких вісток, мабуть їх вивезено до Франції.

Флямандці одобрили в цілій повноті поставу короля Бельґії. Це було єдине, щоб скласти зброю у тій нерівній боротьбі.

Таким чином флямандці напятнували політику й поведінку Англії в Бельґії, зокрема їхню нелюдяність супроти флямандців, що змагають до самостійного життя.

Америка дожидає повороту корабля „През. Рузвельта“

Вістки про долю корабля »През. Рузвельт«, що віз американських громадян з Европи до Америки, дуже трівожять американців. Також урядові кола уважно слідкують за тими вістками.

Річ у тому, що тайна анґлійська служба хоче перешкодити приїздові корабля до Америки.

Життя в Опарівці

Село Опарівка, короснянського повіту, яке зазнало всяких »благодатей« від б. Польщі — оживає. Чит. »Просвіти«, яку розвязала польська влада — відновлено. На »свячене« зійшлись до власної домівки майже все свідомі громадяни невеличкого села зі священиком і учителем на чолі, та поприносили, хто що мав: яйця, сир, паску, ковбасу й ін. Писанки розмальовані тризубом і написом »Україна понад усе« прикрашували столи. Ці громадяни жертвували читальні понад 100 зол., та зібрано 15.25 зол. на пресовий фонд »Краківських Вістей«, які в кількох примірниках приходять до села.

Читальня помянула концертом Пророка Т. Шевченка, а шкільна дітвора відіграла штуку »Тарас у дяка«. Хор під управою дяка гарно відспівав »Заповіт« і кілька вязанок пісень. Гарно випали декламації та реферат місцевого учителя про життя і творчість Т. Шевченка. Чит. »Просвіти« орґанізує курси українознавства і німецької мови, прелеґенти знайшлись і ждуть лише на дозвіл влади і на курсистів, яких, дай Боже, щоби було як найбільше. Споживча кооператива »Єдність« рветься до життя, та не має оживчого джерела збуту й купна. »Недобитки«, які дістали торговлю у свої руки волюють паскарів як чесне товариство.

Українське село кличе цією дорогою українську кооперацію по повітових містах до життя та праці. Село дасть хліб, лише дайте нам матеріяі і шкіру.

—o—

Лист до Видавництва!

„Посилаємо 65.— зол. на пресовий фонд »Краківських Вістей« з найщирішим бажанням дальшого Вашого розвитку. Щиро бажаємо Вам, щоб наш часопис став якнайскорше щоденником!

Слава Україні!

УКРАЇНСЬКИЙ ДОПОМОГОВИЙ КОМІТЕТ В СЕДЛЬЦАХ.“

Від Видавництва.

За цінний даток на пресовий фонд на »Краківські Вісті« щиру подяку складає Хвальному Комітетові в Седльцах.

ДИРЕКЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИДАВНИЦТВА.

ОГОЛОШЕННЯ

Дрібні оголошення

ШУКАЄМО — подорожуючих представників - агентів на повіти Холмщини й Підляшшя. Кавція у висоті 500 зол. конечна. Зголошення з описом життя »УКРАЇНСЬКЕ ВИДАВНИЦТВО«, КРАКІВ, Кармелітська 34. 3-3

КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ Миколи Панчака, Краків, Юліюша Лея 7 А, м. 10. 9-12

Приятелі, Знайомі у власному інтересі подайте свої адреси: Цюрак Микола, Мехув, Ляндратамт. 2-2

Знайомим до відома! Олекса Пасічник зі Львова живе у Ряшеві вул. Ожешкова 16. 2-13

Степан Маритнович, 28 полк. Каліш, подай свою вдресу. — Сестра Дубова Ярослава, Ярослав, Гавптштрасе 1. 2-3

Пошукую Олеся Райка з Янова Львів. — Карвазький Михайло, Томашів Люб., Мидлярська 4. 2-2

Хто знає адресу Марешків зі Замарстинова, прошу подати до адміністрації для рідні під »Стефа«.

Федю! відізвися! Чекаємо Тебе. Хто знав би де находиться Федір Мусаківський (з початком січня виїхав з Клепарова), прошу за винагородою повідомити д-ра Михайла Логазу, Ліцманнштадт, Шляґетерштр. 32. 1-1

Івасівка Антін, із дрогобицького повіту, пошукує Тарнавського Івана і всіх знайомих. Меердорф-ляґер іб. Пайне. 1-1

Роман Пончук пошукує Данева з Богородчан і своїх знайомих. Меердорф-ляґер іб. Пайне. 1-1

Хто знає де є о. Антін Макар з Олешич, прошу подати відомість до Реївця, Макар Константин, Стація. 1-1

Пошукую Миколу Оренчука з Васильковець, пов. Копичинці. Дмитро Оренчук, Фрайштадт, Обердонав. Адольф-Гітлер пляц 5. 1-1

Трояна Мирослава, сина адвоката з Ходорова, 14-літнього ученика III. кл. ґімн. пошукує найближча родина. Хто знав би хоч найменші вісти про нього, проситься повідомити адмін. »Кр. Вісті«. 1-6

Пошукую кімнати вигідної з лазничкою при родині. Зголошення до »Кр. Вістей« під »Спокійний комісар«. 1-1

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторінка 600 зол., пів сторінки 320 зол., 1/4 сторінки 180 зол., 1/8 сторінки 150 зол., 1/12 сторінки 80 зол.
МЕНШІ ОГОЛОШЕННЯ: 1 міліметер ширини 1 шпальти (або його місце) 1 зол. — В тексті 100% дорожче, на першій сторінці 200% дорожче.
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ: 30 сотиків за слово, найменше 3 зол. Для шукаючих праці 15 сот. за слово. Матримоніяльні по 50 сот. за слово.
ПЕРЕДПЛАТА »Кр. В.«: Цінник передплати поданий на першій сторінці. Передплату треба висилати згори. Передплата однакова в краю й закордоном. Часопису на кредит не можемо висилати.
КНИЖКИ: Всі книжки нашого видавництва продають книгарні й адміністрація видавництва. Хто хоче замовити книжки просто на свою адресу — повинен наперед прислати належитість і на пересилку, а тоді вишлемо бажані книжки.
ВИСИЛКА ГРОШЕЙ: Гроші на передплату, чи книжки з Ґенерал-Ґубернаторства належить посилати переказами або чеками нашого видавництва PSch A Warschau Nr. 2.143. З Німеччини на адресу: „Ukrainische Nationale Vereinigung“ Berlin W. 50. Ansbacherstr. 15. З Протекторату на адресу: „Probojem“.Praha XIV-65 post. schr. 3.— Курс 1 нім. марки 2 золоті. При висилці грошей все треба подати на що призначені гроші.

За Редакцію відповідає начальний редактор Л. Хомяк у Кракові. Видає „Українське Видавництво“, Краків, вул. Кармелітська 34, II. Телефон 230-39
З друкарні „Нова Друкарня Денникова“ під наказною управою, Краків, вул. Ожешкової 7, тел. 102-79.

Verantwortlich für den Gesamtinhalt und Anzeigenteil: Hauptschriftleiter L. Chomiak Krakau. Verlag: „Ukrainischer Verlag“ G. m. b. H. Krakau, Karmeliterstrasse 34, II, Fernsprecher 230-39 Druck: „Nowa Drukarnia Dziennikowa“, Kommissarische Verwaltung, Krakau, Orzeszkowagasse 7, Fernsprecher 102-79